

Ο Συνήγορος του Πολίτη φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα έκθεση επιχειρεί να αποτυπώσει τη δράση του Συνηγόρου του Πολίτη, ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, για τέταρτη συνεχόμενη χρονιά μετά την ανάθεση σε αυτόν της σχετικής αρμοδιότητας για τον δημόσιο τομέα με τις διατάξεις του Ν. 3304/2005.

- Διαπιστώσεις, εκτιμήσεις και συμπεράσματα των προηγούμενων ετών, που αποτυπώθηκαν στις προηγούμενες εκθέσεις της Αρχής, διατηρούν την ισχύ τους και προβληματίζουν σοβαρά σχετικά τόσο με την αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των υφιστάμενων ρυθμίσεων όσο και την πραγματική εμπέδωση και πληρότητα της προστασίας που παρέχει η εθνική αλλά και η κοινοτική νομοθεσία, εν όψει αφ' ενός των ευρύτερων αιτημάτων που απορρέουν από την αρχή της ίσης μεταχείρισης, και αφ' ετέρου της δομικής διάστασης πολλών μορφών διακρίσεων στη χώρα μας. Εντοπίζεται και εφέτος το φαινόμενο του χαμηλού αριθμού των υποβαλλομένων σχετικών αναφορών, όταν δε υποβάλλονται κατ' επίκληση της ίσης μεταχείρισης συνήθως δεν υπάγονται στη ρύθμιση του Ν. 3304/2005 ή στις αρμοδιότητες της Αρχής.
- Ιδίως μάλιστα προβληματίζει η απουσία αναφορών για διακρίσεις που πιθανόν να υφίστανται σε βάρος προσώπων που γνωρίζουν μεν τη δυνατότητα προσφυγής, προτιμούν όμως να μην αποκαλύψουν την ιδιαιτερότητά τους (λ.χ. σεξουαλικός προσανατολισμός, θρησκευτικές πεποιθήσεις). Ευοίωνα είναι ωστόσο το γεγονός ότι υποβάλλονται σταθερά αναφορές σχετικές με άλλες κατηγορίες διακρίσεων, κοινωνικά και πολιτικά λιγότερο φορτισμένων (όπως λ.χ. αναπηρία ή ηλικία) και αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά από την Αρχή μας.
- Ιδιαίτερα προβληματική φαίνεται να παραμένει η κατάσταση των διακρίσεων στην περίπτωση των τσιγγάνων, εξ αιτίας, σε τελική ανάλυση, της παραγνώρισης των διαστάσεων του προβλήματος και της ανάγκης αποφασιστικής κεντρικής πρωτοβουλίας για την άμβλυνση των ισχυρών τοπικών αντιδράσεων. Κυρίως όμως προβληματικό φαίνεται το ευρύ φάσμα των διακρίσεων που υφίστανται οι αλλοδαποί που διαμένουν στη χώρα, καθώς πολλές εξ αυτών δύσκολα μπορούν να δικαιολογηθούν καλύπτονται δε πλήρως από την απουσία κοινοτικής ιθαγένειας, που η ισχύουσα νομοθεσία εκλαμβάνει συνήθως ως προϋπόθεση για την εφαρμογή της ίσης μεταχείρισης.
- Όπως όμως τονίζεται και στη φετινή Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, ένα καίριο νέο χαρακτηριστικό του πεδίου των διακρίσεων είναι οι αύξουσες εκδηλώσεις διαμαρτυρίας εκ μέρους πολιτών που τελούν σε επαφή κάθε είδους με ομάδες σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό κοινωνικά αποκλεισμένων προσώπων. Η σαφής ανάδυση οριζόντιας κοινωνικής έντασης αποτελεί ιδιαίτερα δυσοίωνα φαινόμενο, καθώς φαίνεται να παρέχει πρόσφορο έδαφος σε εκδηλώσεις μισαλλοδοξίας, φοβικότητας και άλλων μορφών διάρρηξης της κοινωνικής συνοχής. Πριν απ' όλα όμως η αύξουσα ένταση αυτή υποδηλώνει την απουσία μηχανισμών και φορέων δημόσιας μεσολάβησης και κοινωνικής ειρήνευσης, αλλά και, πιο μακροπρόθεσμα, απουσία αποφασιστικής και συντονισμένης πολιτικής κοινωνικής στήριξης των μειονεκτουσών ομάδων αλλά και όσων ενδέχεται να πλήττονται κατ'

αποτέλεσμα από τέτοια θετικά μέτρα στήριξης. Χαρακτηριστική δε εικόνα των δυσεπίλυτων προβλημάτων της συμβίωσης με την ετερότητα υπό συνθήκες πλήρους σχεδόν απουσίας κρατικής μέριμνας παρείχαν εν προκειμένω σειρά αναφορών προερχομένων από κατοίκους της περιοχής Ασπροπύργου σχετικά με την αθρόα εγκατάσταση τσιγγανικών πληθυσμών, ελληνικής ή αλλοδαπής ιθαγένειας στην περιοχή.

- Ωστόσο, η παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη για την αντιμετώπιση φαινομένων που συνδυάζουν με επικίνδυνο για την κοινωνική ειρήνη τρόπο τάσεις κοινωνικού αποκλεισμού και δομικών διακρίσεων από τη μια και οριζόντιες κοινωνικές εντάσεις από την άλλη, κατέστησε σαφές ότι καθοριστικός παράγοντας για την υλοποίηση ρεαλιστικών και βιώσιμων λύσεων, που λαμβάνουν υπ' όψιν εξ ίσου το δημόσιο συμφέρον όσο και το αδιαπραγμάτευτο των δικαιωμάτων του ανθρώπου, είναι η ετοιμότητα του ευρέος κοινού, των ίδιων των πολιτών, να αντιληφθούν ότι η πλημμελής προστασία και μέριμνα για τους κοινωνικά αποκλεισμένους αφορά και τους ίδιους ακόμη και αν αυτοί δεν θίγονται ευθέως. Δεδομένου ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα είναι καθολικά, ενδεχόμενες παραβιάσεις τους πλήττουν κατά μια έννοια τον καθένα, και όχι μόνο τον ατομικό δικαιούχο τους. Η συνειδητοποίηση αυτού του κινδύνου όμως κάμπτεται από την υποκειμενική δυσκολία «ταύτισης» με το πρόσωπο το οποίο πλήττεται, ιδίως όταν αυτό ανήκει σε ευάλωτες ομάδες πληθυσμού και τα φυσικά ή κοινωνικά χαρακτηριστικά που εμφανίζει το διαφοροποιούν δραστικά από τους υπόλοιπους πολίτες της χώρας. Στο πλαίσιο αυτό, κοινωνικά ορατές διαφορές, όπως για παράδειγμα φυλετικές, έχουν την τάση να αμβλύνουν την ευαισθησία απέναντι στις προσβολές δικαιωμάτων που ενδεχομένως υφίστανται οι «διαφορετικοί», με δεδομένο ότι δεν πιθανολογείται ότι αυτές θα μπορούσαν να πλήξουν και τους υπολοίπους. Ωστόσο, η μειωμένη ευαισθησία απέναντι στα θεμελιώδη δικαιώματα των «ριζικά» διαφορετικών, ιδίως όταν αυτοί ανήκουν σε μειοψηφούσες ομάδες, τα καθιστά μοιραία πιο ευάλωτα στις παραβιάσεις τους και ευνοεί τον κατακερματισμό του κοινωνικού σώματος, της ενότητας δηλαδή των φορέων των ατομικών δικαιωμάτων, ως προσώπων που συμβιώνουν επ' ίσοις όροις υπό την προστασία του νόμου. Ωστόσο, ακόμη και εάν θεωρηθεί ανεκτή η αδυναμία κατανόησης ή υποστήριξης των δικαιωμάτων των ομάδων αυτών και της ευάλωτης θέσης τους από την πλευρά των υπόλοιπων πολιτών, τυχόν διαπίστωση αντίστοιχης ανικανότητας ή/και απροθυμίας από την πλευρά της διοίκησης είναι ανεπίτρεπτη.

2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Κατά το 2008, ο Συνηγόρος του Πολίτη διερεύνησε (62) υποθέσεις στις οποίες εφάρτετο να συντρέχει διακριτική μεταχείριση σε βάρος κάποιου ή κάποιων προσώπων για κάποιον από τους λόγους που αναφέρονται στις διατάξεις του Ν. 3304/2005.

Σε πολλές ωστόσο από αυτές, ακόμη και αν πράγματι διαπιστώθηκε εν τέλει ότι συνέτρεχε περίπτωση άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, η εφαρμογή των συγκεκριμένων διατάξεων στάθηκε δυνατή μόνον κατ' αναλογία, καθώς προέκυψε ότι η επίμαχη πράξη ή παράλειψη του κατά περίπτωση εμπλεκόμενου δημοσίου

φορέα αναγόταν στη σφαίρα της κυριαρχικής μάλλον παρά της παροχικής διοίκησης ή/και εξέφευγε του ρυθμιστικού πεδίου του Ν. 3304/2005. Η διαπίστωση αυτή κατέστησε έτσι σε πολλές περιπτώσεις αδύνατη την αξιοποίηση των διατάξεων του ν.3304/2005, συμπεριλαμβανομένης και της εφαρμογής της εκεί προβλεπόμενης νέας κατανομής του βάρους της απόδειξης . Παρ' όλα αυτά κρίθηκε εν προκειμένω επιβεβλημένη η συμπερίληψη των υποθέσεων αυτών στην παρούσα Έκθεση, καθώς αυτές συνδέονταν ουσιωδώς με διοικητικές δομές παροχής υπηρεσιών προς το κοινό ή αποτελούσαν, ιδίως στη περίπτωση της διακριτικής μεταχείρισης προσώπων τσιγγανικής καταγωγής, τμήματα ευρύτερων μηχανισμών κοινωνικού αποκλεισμού και αναπαραγωγής δομικών διακρίσεων. Η ιδιαίτερη δε ενασχόληση της Αρχής με τις δομικού χαρακτήρα διακρίσεις σε βάρος των τσιγγάνων που διαβιούν στη χώρα μας, ελλήνων ή αλλοδαπών, έλαβε και τη μορφή της αυτεπάγγελτης παρέμβασης, στο πλαίσιο σχετικής στρατηγικής δράσης για την ασφαλή τους εγκατάσταση.

Από το σύνολο των υποθέσεων αυτών, αν εξαιρέσει κανείς όσες κρίθηκαν ήδη από τον Συνήγορο του Πολίτη ως αβάσιμες (7), οι υπόλοιπες εξακολουθούν στο μεγαλύτερο μέρος τους να διερευνώνται, καθώς εκκρεμεί η τελική αντίδραση της διοίκησης. Ιδίως δε περιπτώσεις που αφορούν τη στεγαστική αποκατάσταση των ρομά και εντάσσονται στην στρατηγική δράση του Συνηγόρου του Πολίτη, όπως αυτή εξειδικεύεται στην τρίτη ενότητα της έκθεσης (σύνολο αναφορών 37), παραμένουν επί μακρόν εκκρεμείς, καθώς ο Συνήγορος του Πολίτη, λόγω του δομικού χαρακτήρα που εμφανίζουν οι οικείες διακρίσεις έχει επιλέξει να διατηρεί την παρέμβασή του σε όλο των στάδιο των εξελίξεων μέχρι την οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος. Η έκβαση των υποθέσεων που αρχειοθετήθηκαν μετά τη διερεύνησή τους από τον Συνήγορο του Πολίτη το 2008 ήταν κατ' αρχήν θετική για τον πολίτη στις (7) από τις (19) περιπτώσεις, ενώ σε (5) περιπτώσεις διαπιστώθηκε άρνηση συμμόρφωσης από την πλευρά της Διοίκησης. Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνονται παραστατικά οι υποθέσεις, που διερευνήθηκαν, ταξινομημένες με βάση τον επικαλούμενο λόγο διάκρισης και την έκβασή τους:

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΕΤΟΥΣ 2008 ΓΙΑ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΑΝΑ ΛΟΓΟ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ	<i>Σύνολο αναφορών για διακρίσεις Ν.3304/2005</i>	<i>Σύνολο αναφορών (που υποβλήθηκαν εντός του 2008)</i>	<i>Διακρίσεις στην εργασία, απασχόληση</i>	<i>Διακρίσεις στον επαγγελματικό προσανατολισμό κατάρτιση, επιμόρφωση, πρακτική</i>	<i>Διακρίσεις στην εκπαίδευση</i>	<i>Διακρίσεις στη διάθεση αγαθών, υπηρεσιών, στέγαση</i>
<i>Διακρίσεις λόγω εθνοτικής καταγωγής</i>	6	5			1	5
<i>Διακρίσεις λόγω φυλετικής καταγωγής</i>	43	23				43
<i>Διακρίσεις λόγω αναπηρίας - εύλογες προσαρμογές</i>	5	5	5			
<i>Διακρίσεις λόγω ηλικίας</i>	5	5	5			
<i>Διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού</i>	1	1				
<i>Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων</i>	2			2		
<i>Σύνολα</i>	62	39	10	2	1	48

ΕΚΒΑΣΗ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΓΙΑ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ - 2008	<i>Σύνολο αναφορών για διακρίσεις</i>	<i>Διαπιστώθηκε διάκριση</i>	<i>Δεν διαπιστώθηκε διάκριση</i>	<i>Η διάκριση ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του ν.3304/2005</i>	<i>Η διάκριση δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του ν.3304</i>	<i>Συμμόρφωση, επίλυση</i>	<i>Μη συμμόρφωση</i>	<i>Εκκρεμείς υποθέσεις, συστάσεις, προτάσεις της Αρχής</i>
<i>Διακρίσεις λόγω εθνοτικής καταγωγής</i>	6	6			6		5	1
<i>Διακρίσεις λόγω φυλετικής καταγωγής</i>	43	43		6	37	6		37*
<i>Διακρίσεις λόγω αναπηρίας - εύλογες προσαρμογές</i>	5		5	1	4			
<i>Διακρίσεις λόγω ηλικίας</i>	5	4	1	4	1	1		3
<i>Διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού</i>	1		1		1			
<i>Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων</i>	2	2		2				2
<i>Σύνολα</i>	62	55	7	13	49	7	5	43

* το σύνολο σχεδόν των υποθέσεων αυτών αφορά δομικού χαρακτήρα διακρίσεις που υφίστανται τσιγγάνοι, εντάσσονται σε ειδική στρατηγική δράση της Αρχής και περιγράφονται ειδικώς στην Τρίτη ενότητα της Έκθεσης (βλ.3.1). Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επιλέξει να διατηρεί ανοικτές τις υποθέσεις αυτές και να παρεμβαίνει μέχρι να επέλθει οριστική αντιμετώπιση του στεγαστικού προβλήματος της οικείας ομάδας, με αποτέλεσμα να παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα εκκρεμείς.

2.1. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

2.1.1. Εκπαίδευση

Βραβεία και υποτροφίες Ι.Κ.Υ. σε αλλοδαπούς σπουδαστές

Μακροχρόνια διαμένων αλλοδαπός σπουδαστής ζήτησε τη χορήγηση υποτροφίας προπτυχιακών σπουδών λόγω εξαιρετικής επίδοσης. Το Ι.Κ.Υ αρνήθηκε την εν λόγω χορήγηση με την αιτιολογία ότι οι διατάξεις της κείμενης νομοθεσίας δεν επιτρέπουν τη χορήγηση υποτροφιών και βραβείων σε όσους σπουδαστές δεν έχουν ελληνική ιθαγένεια ή εθνικότητα. Ο Συνήγορος του Πολίτη, κατά τη διερεύνηση της αναφοράς, διαπίστωσε ότι πράγματι η οικεία χορήγηση δεν προβλέπεται στην κείμενη νομοθεσία για αλλοδαπούς σπουδαστές. Ωστόσο, ο αποκλεισμός αλλοδαπών φοιτητών από οικονομικές ενισχύσεις που έχουν τον χαρακτήρα επιβράβευσης της επίδοσης και όχι κοινωνικής παροχής, εγείρει εύλογο προβληματισμό ως προς τη εναρμόνισή του με την αρχή της αξιοκρατίας. Η αρχή αυτή, δεν συναρτάται κατ' αρχήν με την ιδιότητα του Έλληνα πολίτη, αλλά με το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, το οποίο σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ.1 του Συντάγματος, προστατεύεται στο πρόσωπο καθενός. Η άρνηση χορήγησης υποτροφιών επίδοσης σε αλλοδαπούς σπουδαστές, και μάλιστα σε αλλοδαπούς που έχουν αποφοιτήσει από ελληνικά σχολεία και είναι κατά τεκμήριο ενταγμένοι ισχυρά στην κοινωνική ζωή, τείνει να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις αθέμιτης διάκρισης σε βάρος τους για λόγους εθνικής καταγωγής. Ακόμη και εάν δεν στοιχειοθετείται ευθεία διάκριση στο πλαίσιο του ν.3304/2005, λόγω της εξαίρεσης που εισάγει η διάταξη του άρθρου 2 παρ. 2 του ως άνω νόμου για την ιθαγένεια αλλοδαπών πολιτών τρίτων χωρών, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι οι ισχύουσες κανονιστικές ρυθμίσεις του Ι.Κ.Υ. στο ζήτημα αυτό: α) δεν καλύπτουν τους κοινοτικούς πολίτες και, β) δεν εναρμονίζονται με νεώτερες επιταγές της κοινοτικής νομοθεσίας που έχουν ως στόχο την προώθηση της ισότιμης μεταχείρισης και της ομαλής κοινωνικής ένταξης των αλλοδαπών που έχουν αναπτύξει ισχυρούς και μακροχρόνιους δεσμούς με την Ελλάδα. Για τους λόγους αυτούς, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέταξε πόρισμα το οποίο απηύθυνε στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων, επισημαίνοντας την ανάγκη αναθεώρησης του υφιστάμενου κανονιστικού πλαισίου, προκειμένου να καταστεί δυνατή η χορήγηση βραβείων επίδοσης και υποτροφιών, τόσο για τους κοινοτικούς πολίτες όσο και για τους αλλοδαπούς πολίτες τρίτων χωρών που έχουν αναπτύξει ισχυρούς και μακροχρόνιους βιοτικούς δεσμούς με την Ελλάδα (**υπόθεση 17817/2005**).

2.1.2. Παροχή υπηρεσιών

Έλεγχος ιθαγένειας σε πολίτες που ζητούν χορήγηση διαβατηρίου

Αρκετοί πολίτες προσέφυγαν στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενοι για την υπέρμετρη καθυστέρηση διεκπεραίωσης αιτημάτων που αφορούν την έκδοση των διαβατηρίων τους. Κατά τη διερεύνηση των αναφορών διαπιστώθηκε ότι, αντί της προβλεπόμενης από το νόμο προθεσμίας τριών ημερών για την έκδοση των νέων δεκαετούς ισχύος διαβατηρίων, στις περιπτώσεις των αναφερομένων χρειάστηκε η πάροδος μηνών, προκειμένου να εκδοθεί το αιτούμενο διαβατήριο. Ειδικότερα, από την έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη προέκυψε ότι η Ελληνική Αστυνομία διενεργεί έλεγχο κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας σε έλληνες πολίτες που

διακρίνονται από κάποιου είδους χαρακτηριστικό που τους διαφοροποιεί από τον «μέσο έλληνα» (π.χ. ξενικής προέλευσης ονοματεπώνυμο, εικαζόμενη κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση κ.ά.). Σε συγκεκριμένη περίπτωση μάλιστα, ένας από τους προσφεύγοντες πολίτες ενημερώθηκε εξ αρχής από την υπηρεσία διαβατηρίων ότι πρόκειται να διενεργηθεί έλεγχος για τον τρόπο κτήσης της ελληνικής ιθαγένειάς του και πιθανόν η έκδοση του διαβατηρίου να καθυστερήσει (υπόθεση 12812/2008). Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι ο χρονοβόρος αυτός έλεγχος δεν διενεργείται κατά τυχαία δειγματοληψία, γεγονός που θα τον καθιστούσε ενδεχομένως κατ' αρχήν θεμιτό, αλλά στηρίζεται σε στοιχεία «αλλοδαπότητας» όπως το ονοματεπώνυμο μη ελληνικής προέλευσης, με αποτέλεσμα την ηθελημένη και επιλεκτική επιβάρυνση αλλογενών (ακόμη και αν απέκτησαν ελληνική ιθαγένεια από γέννηση), πολιτογραφηθέντων (όποια και αν είναι η εθνική τους καταγωγή) ή τέκνων αλλοδαπών (που απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια από έναν εκ των γονέων τους). Παρεμβαίνοντας, ο ΣτΠ υπενθύμισε ρητή διάταξη νόμου, σύμφωνα με την οποία η δημοτολογική εγγραφή πρέπει να γίνεται δεκτή ως τεκμήριο ελληνικής ιθαγένειας χωρίς ανάγκη περαιτέρω αποδείξεων, καθώς και ρητή διάταξη υπουργικής απόφασης, σύμφωνα με την οποία τα διαβατήρια εκδίδονται εντός συγκεκριμένης προθεσμίας από την κατάθεση σχετικής αίτησης. Παρά ταύτα η αστυνομία, επικαλούμενη την ανάγκη εντοπισμού και εκκαθάρισης κρουσμάτων παρανόμων πολιτογραφήσεων, δεν φαίνεται, μέχρι στιγμής, να εγκαταλείπει την επίμαχη πρακτική (υποθέσεις 12812/2008, 6788/2008, 6354/2008, 145/2008, 137/2008).

2.2. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ

2.2.1. Παροχή υπηρεσιών – στέγη : Η περίπτωση των Τσιγγάνων

Έκδοση δελτίου αστυνομικής ταυτότητας με την ένδειξη «αδυναμία υπογραφής»

Έλληνας πολίτης τσιγγανικής καταγωγής προσέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενος για την απαίτηση από την πλευρά των αστυνομικών αρχών να προσκομίσει βεβαίωση πιστοποίησης των γραμματικών του γνώσεων κατά τη διαδικασία αντικατάστασης του δελτίου αστυνομικής του ταυτότητας. Σύμφωνα με την αναφορά, η απαίτηση προσκόμισης της βεβαίωσης αυτής αφορά μόνον τους έλληνες τσιγγάνους και σε περίπτωση που αυτή δεν προσκομίζεται ή δεν καθίσταται εφικτή η απαιτούμενη πιστοποίηση, το δελτίο αστυνομικής ταυτότητας εκδίδεται με την ένδειξη «αδυναμία υπογραφής», γεγονός που επιφέρει σοβαρές συνέπειες στις βιοτικές σχέσεις και τις καθημερινές συναλλαγές του ενδιαφερόμενου. Ο Συνήγορος του Πολίτη στη σχετική παρέμβασή του επισήμανε ότι η πρακτική πιστοποίησης των γραμματικών γνώσεων του αιτούντος την αντικατάσταση δελτίου αστυνομικής ταυτότητας δεν προβλέπεται στην ισχύουσα νομοθεσία, η δε εφαρμογή της μόνο σε έλληνες ρομά, ενδέχεται να στοιχειοθετεί διακριτική μεταχείριση. Τελικώς, η αρμόδια Αστυνομική Διεύθυνση προέβη στην αντικατάσταση του δελτίου ταυτότητας, χωρίς να εμμένει στην απαίτηση προσκόμισης της οικείας βεβαίωσης (υπόθεση 18706/2007).

Άρνηση χορήγησης πιστοποιητικού οικογενειακής κατάστασης

Δημότης ρομ, εγγεγραμμένος στο δημοτολόγιο Δήμου προσέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενος για την άρνηση του ως άνω Δήμου να του χορηγήσει πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης, με την αιτιολογία ότι δεν έχει δηλώσει το όνομα των τέκνων του. Από τη διερεύνηση της αναφοράς προέκυψε ότι σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία για τις δημοτολογικές έγγραφες, τόσο για την δήλωση του τέκνου, όσο και για την χορήγηση πιστοποιητικού οικογενειακής κατάστασης δεν απαιτείται να έχει προηγηθεί δήλωση ονοματοδοσίας του τέκνου, διαδικασία για την οποία μάλιστα δεν προβλέπεται προθεσμία. Επιπλέον, εκείνο το οποίο παρατηρείται στην πράξη είναι ότι οι περισσότεροι γονείς προβαίνουν σε ονοματοδοσία του τέκνου τους είτε σε χρόνο πολύ μεταγενέστερο της γέννησης, είτε ταυτόχρονα με την καταχώριση της πράξης βαπτίσεως, χωρίς να υπάρχει πρόβλημα στην έκδοση πιστοποιητικών οικογενειακής κατάστασης εξαιτίας της μη ύπαρξης κυρίου ονόματος του τέκνου. Ο Συνήγορος του Πολίτη, στη σχετική του παρέμβαση προς τον Δήμο, επισήμανε όλα τα ανωτέρω, υπογραμμίζοντας ωστόσο ότι σε περίπτωση, που δεν έχει γίνει δήλωση ονόματος του τέκνου οφείλει η αρμόδια υπηρεσία να υπενθυμίζει στους γονείς την υποχρέωσή τους αυτή. Σε καμία περίπτωση όμως δεν νομιμοποιείται ο Δήμος να αρνείται την χορήγηση πιστοποιητικού οικογενειακής κατάστασης για τον λόγο αυτό. Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε επίσης ότι η ενδεχόμενη άρνηση χορήγησης πιστοποιητικού οικογενειακής κατάστασης μόνο σε δημότες καταγωγής Ρομ συνιστά διακριτική μεταχείριση και ζήτησε να προσκομισθούν τα απαραίτητα στοιχεία προς διερεύνηση της υπόθεσης στο σκέλος που αφορά το ενδεχόμενο διάκρισης. Συγκεκριμένα, ζήτησε να χορηγηθούν στοιχεία όλων των περιπτώσεων έκδοσης πιστοποιητικών οικογενειακής κατάστασης του οικείου Δήμου στις οποίες ζητήθηκε η προηγούμενη δήλωση ονοματοδοσίας τέκνων. Σε συνέχεια αυτού, ο Δήμος χορήγησε άμεσα το αιτούμενο πιστοποιητικό. Παρά τη θετική αυτή εξέλιξη στην ατομική περίπτωση, Ο Συνήγορος του Πολίτη εξετάζει το ενδεχόμενο έκδοσης συνολικού πορίσματος με τις διαπιστώσεις του (υπόθεση 11299/2008).

Διαπίστωση της «μόνιμης κατοικίας» σε δημότες τσιγγανικής καταγωγής

Οι δυσχέρειες στη διαπίστωση της μόνιμης κατοικίας των ελλήνων τσιγγάνων και στην αντίστοιχη χορήγηση πιστοποιητικών μόνιμης κατοικίας έχει απασχολήσει συστηματικά στο παρελθόν τον Συνήγορο του Πολίτη και έχει προκαλέσει σειρά παρεμβάσεων προς την κατεύθυνση διευκόλυνσης της οικείας εγγραφής, λαμβανομένων υπ' όψιν των ιδιαιτεροτήτων της εγκατάστασής τους. Το ζήτημα της χορήγησης πιστοποιητικού μόνιμης κατοικίας σε έλληνες τσιγγάνους εμφανίζει ιδιαίτερη κρισιμότητα κατά τη διαδικασία χορήγησης στεγαστικών δανείων στο πλαίσιο του προγράμματος στεγαστικής αποκατάστασης του Υπουργείου Εσωτερικών, δεδομένου ότι η «μόνιμη κατοικία» τίθεται ως προϋπόθεση για την υπαγωγή στις οικείες ευνοϊκές διατάξεις. Στο πλαίσιο διερεύνησης σχετικής αναφοράς, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι πολίτης ρομ ο οποίος ζήτησε το οικείο πιστοποιητικό προκειμένου να υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση στεγαστικού δανείου, αποκλείστηκε τελικώς από τη διαδικασία επειδή δεν κατάφερε να το προσκομίσει. Η προβαλλόμενη από την πλευρά του Δήμου αιτιολογία ήταν ότι ο ενδιαφερόμενος, μολοντί εγγεγραμμένος στα δημοτολόγια, δεν είχε μόνιμη κατοικία εντός της διοικητικής περιφέρειας του Δήμου εγγραφής του. Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε στις αρμόδιες υπηρεσίες του Δήμου ότι σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων η δημοτικότητα των Ελλήνων πολιτών αποτελεί κατ' αρχήν τεκμήριο μόνιμης κατοικίας των δημοτών στην διοικητική περιφέρεια του

Δήμου ή της Κοινότητας, όπου υπάρχει δημοτολογική εγγραφή. Σε περίπτωση αμφιβολίας, τα αρμόδια όργανα του Δήμου οφείλουν να ζητήσουν πρόσθετα στοιχεία προς απόδειξη της συνήθους διαμονής του ενδιαφερομένου. Στις περιπτώσεις αυτές, τυχόν άρνηση του Δημάρχου να προβεί σε έκδοση βεβαίωσης μόνιμης κατοικίας σε δημότη του θα πρέπει να περιέχει την προβλεπόμενη από το νόμο αιτιολογία, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε επίσης ότι η χρήση του όρου «μόνιμη κατοικία» στην ΚΥΑ που προσδιορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις για τη χορήγηση στεγαστικών δανείων, δεν πρέπει να ταυτίζεται με την συνήθη έννοια του όρου κατοικία, καθώς η «μόνιμη εγκατάσταση» για την ανωτέρω κατηγορία πληθυσμού διαφέρει από την ερμηνεία, την οποία συνήθως έχει ο όρος αυτός για τα φυσικά πρόσωπα, τα οποία διαθέτουν κατοικία. Εάν ωστόσο οι ιδιαιτερότητες της εγκατάστασης της συγκεκριμένης ομάδας πληθυσμού δεν ληφθούν υπ' όψιν σε μια ειδική διαδικασία που αποσκοπεί ακριβώς στη στεγαστική τους αποκατάσταση, ευλόγως εγείρονται προβληματισμοί ως προς την προσφορότητα των υιοθετούμενων μέτρων. Παρά λοιπόν τις όποιες δυσχέρειες εμφανίζονται κατά τη διαπίστωση της μόνιμης κατοικίας των προσώπων αυτών, δεδομένων των συνεχών τους μετακινήσεων για βιοποριστικούς λόγους (πλανόδιο εμπόριο, εποχιακή απασχόληση σε αγροτικές περιοχές κλπ.) και της διαρκούς αναζήτησης καλύτερων συνθηκών διαβίωσης, η εστίαση σε ορισμένα στοιχεία μονιμότητας της εγκατάστασής τους θα μπορούσε να δώσει επαρκή και ευέλικτα στοιχεία, προκειμένου να μην αποκλείονται μέλη της πληθυσμιακής αυτής ομάδας από ευνοϊκές ρυθμίσεις που την αφορούν ειδικά. Ο Συνήγορος αναμένει την ανταπόκριση των αρμοδίων υπηρεσιών στις ως άνω επισημάνσεις του (υπόθεση 9817/2008).

Άρνηση συνεργασίας Δήμων σε περιπτώσεις αγοράς ακινήτων από τσιγγάνους

Αντίστοιχες δυσχέρειες έχουν τεθεί υπ' όψιν του Συνηγόρου του Πολίτη και σε περιπτώσεις όπου έλληνες τσιγγάνοι επιθυμούν να αγοράσουν ακίνητα στη διοικητική περιφέρεια συγκεκριμένων δήμων. Ειδικότερα, δήμος αρνήθηκε να συνεργαστεί με τις δανείστριες τράπεζες για την ολοκλήρωση της διαδικασίας δανειοδότησης, στο πλαίσιο του προγράμματος στεγαστικής αποκατάστασης των ελλήνων τσιγγάνων, όπως αυτό εξειδικεύεται στην σχετική ΚΥΑ. Ο δήμος, επικαλούμενος ότι ήδη έχουν αγοραστεί αρκετά ακίνητα από τσιγγάνους στην περιοχή και δεν υπάρχει πλέον περιθώριο για εγκατάσταση άλλων, δεν προέβη στις απαιτούμενες για την ολοκλήρωση της διαδικασίας ενέργειες. Ο Συνήγορος του Πολίτη στη σχετική παρέμβασή του επισήμανε κατ' αρχήν τα ζητήματα νομιμότητας που εγείρει η ως άνω πρακτική και η άρνηση συνεργασίας του δήμου, εστιάζοντας στο γεγονός ότι σε κάθε αγοραπωλησία ακινήτων ο οικείος ΟΤΑ δεν έχει από το νόμο καμία ουσιαστική αρμοδιότητα ελέγχου του ποιος αποκτά ιδιοκτησία στην διοικητική του περιφέρεια. Ακόμη και στις περιπτώσεις, που έχει εκ του νόμου εμπλοκή στη διαδικασία, έστω και τυπική, όπως εν προκειμένω, το γεγονός αυτό δεν παρέχει αρμοδιότητα ουσιαστικού ελέγχου ή περιορισμού της ελευθερίας διαθέσεως. Ωστόσο, έχει παρατηρηθεί ότι κάποιοι Ο.Τ.Α προβαίνουν σε διακριτική μεταχείριση λόγω της φυλετικής καταγωγής των υποψηφίων αγοραστών. Παρόμοια ζητήματα έχουν απασχολήσει τον Συνήγορο του Πολίτη και σε υποθέσεις άρνησης έκδοσης βεβαίωσης Τ.Α.Π. (απαιτούμενο έγγραφο επί ποινή ακυρότητας για τη σύνταξη συμβολαίου αγοραπωλησίας) σε περίπτωση, που διαπιστώνεται ότι ο αγοραστής είναι τσιγγανικής καταγωγής. Μολονότι συνήθως η παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη έχει ως αποτέλεσμα την άμεση έκδοση της οικείας βεβαίωσης, η Αρχή εξετάζει το

ενδεχόμενο έκδοσης πορίσματος με τις συνολικές διαπιστώσεις της (υπόθεση 15366/2008).

Συστηματική άρνηση συνεργασίας του Δήμου Άνω Λιοσίων σε περιπτώσεις αγοράς ακινήτων από τσιγγάνους - Αντιστροφή βάρους απόδειξης

Η άρνηση του Δήμου Άνω Λιοσίων να χορηγήσει βεβαιώσεις ΤΑΠ σε περιπτώσεις αγοραπωλησίας ακινήτων, όπου αγοραστής είναι πολίτης ρομ, έχει απασχολήσει τον Συνήγορο του Πολίτη από το έτος 2003. Σύμφωνα με τις αναφορές αυτές η καθυστέρηση στην έκδοση των σχετικών βεβαιώσεων και η εν γένει παρελκυστική συμπεριφορά του Δήμου οφείλονταν στο γεγονός ότι ο αγοραστής του ακινήτου, για το οποίο ο ιδιοκτήτης ζητούσε την έκδοση βεβαίωσης περί μη οφειλής Τ.Α.Π., ήταν συγκεκριμένης φυλετικής καταγωγής (ρομά). Σε προηγούμενες υποθέσεις, η χορήγηση της αιτούμενης βεβαίωσης καθίστατο εφικτή, μετά από επίμονες προσπάθειες του Συνηγόρου του Πολίτη. Σε πρόσφατη υπόθεση το αποτέλεσμα αυτό δεν επετεύχθη άμεσα, μολονότι το ζήτημα της υποχρέωσης χορήγησης των βεβαιώσεων αυτών κατά δέσμια αρμοδιότητα από τις αρμόδιες δημοτικές αρχές έχει λυθεί οριστικά και με σχετική γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, στην οποία κρίθηκε ότι: «οι χορηγούμενες από τους πρωτοβάθμιους Ο.Τ.Α βεβαιώσεις κατ'άρθρο 24 παρ. 18 του ν. 2130/1993, πρέπει να διαλαμβάνουν, αποκλειστικώς, την ανυπαρξία οφειλής για το τέλος της Ακίνητης Περιουσίας. Η χορήγηση των ανωτέρω βεβαιώσεων, εφόσον δεν υφίσταται ληξιπρόθεσμη αντίστοιχη οφειλή, συνιστά δέσμια αρμοδιότητα. Τυχόν διατυπούμενη, στην αυτή βεβαίωση, επιφύλαξη μη σχετιζόμενη, ευθέως, με την προειρημένη οφειλή δεν επάγεται οποιαδήποτε έννομη συνέπεια». Παρά την εξέλιξη αυτή, στη συγκεκριμένη υπόθεση, ο Συνήγορος του Πολίτη, χρειάστηκε να επανέλθει ζητώντας την άμεση χορήγηση της βεβαίωσης στον ενδιαφερόμενο, επισημαίνοντας παράλληλα ότι η εξακολούθηση της άρνησης του Δήμου να απαντήσει στα συγκεκριμένα ερωτήματα της Αρχής, δεν μπορεί παρά να θεωρηθεί επιβεβαίωση των υπονοιών δυσμενούς διάκρισης σε βάρος μελών της κοινότητας ρομ από το Δήμο Άνω Λιοσίων, λόγω της φυλετικής τους καταγωγής. Ο Δήμος σε συνέχεια αυτών, απάντησε ότι ουδέποτε υπήρξε πρόβλημα με τον ενδιαφερόμενο και η οικεία βεβαίωση είναι διαθέσιμη. Παρά τη θετική έκβαση και σε αυτή την ατομική περίπτωση ο Συνήγορος του Πολίτη εξετάζει το ενδεχόμενο έκδοσης πορίσματος με εκτενή καταγραφή των διαπιστώσεών του (υπόθεση 1587/2007).

Περικοπή δρομολογίου λεωφορείου και αποκοπή οικισμού τσιγγάνων - αντιστροφή βάρους απόδειξης

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στην ετήσια έκθεση του 2007, το ΣΑΣΘ αποφάσισε να τροποποιήσει το δρομολόγιο της λεωφορειακής γραμμής «9», η οποία αποτελούσε τη μόνη συγκοινωνιακή σύνδεση του Οικισμού Ρομά «Αγία Σοφία» με τον αστικό ιστό της Θεσσαλονίκης. Η περικοπή αυτή είχε ως αποτέλεσμα να τεθεί ο οικισμός εκτός δρομολογίου, με το αιτιολογικό ότι το λεωφορείο γινόταν αντικείμενο επιθέσεων από ανήλικους και αγνώστους κατά την είσοδό του στον οικισμό. Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε εξ αρχής ότι η διακοπή ήδη υφισταμένης υπηρεσίας που απευθύνεται εκ των πραγμάτων στον συγκεκριμένο φυλετικά προσδιοριζόμενο πληθυσμό του οικισμού, χωρίς να έχουν ληφθεί μέτρα που θα καθιστούσαν εφικτή την εξακολούθησή της, θα συνιστούσε πιθανότατα απαγορευμένη έμμεση διάκριση σε βάρος των τσιγγάνων της περιοχής-αποκλειστικών σχεδόν χρηστών της γραμμής.

Παράλληλα, ο Συνήγορος του Πολίτη υπογράμμισε ότι βέλτιστη απόδειξη περί μη συνδρομής τέτοιας διάκρισης θα συνιστούσε η έμπρακτη πρωτοβουλία λήψης και συντονισμού συγκεκριμένων μέτρων και ρυθμίσεων προς την κατεύθυνση αποκατάστασης της παρεχόμενης μέχρι προσφάτως υπηρεσίας. Οι αλληπάλληλες ενέργειες του Συνηγόρου του Πολίτη εντός του έτους 2008 και οι διαρκείς επαφές στελεχών της Αρχής με τους αρμόδιους από πλευράς ΣΑΣΘ, ΟΑΣΘ, Δήμου Εχεδώρου, Αστυνομικής Διεύθυνσης, Νομαρχίας Θεσσαλονίκης, των οικιστών και της ΜΚΟ, αλλά και με την αρμόδια Διεύθυνση του ΥΠ.Ε.Σ., είχε ως αποτέλεσμα την εκπόνηση σχεδίου νέας τροποποίησης του δρομολογίου του «9» από το ΣΑΣΘ, η οποία προβλέπει και πάλι στάση στην είσοδο του οικισμού «Αγία Σοφία». Το σχέδιο αυτό έχει υποβληθεί στον ΟΑΣΘ, ο οποίος το μελετά και έχει ζητήσει για την υλοποίησή του την κατασκευή έργων υποδομής, όπως λ.χ. τοποθέτηση σηματοδότη για να μπορεί το λεωφορείο να διασχίσει με ασφάλεια την παρακείμενη κεντρική οδική αρτηρία (οδός Πόντου). Το έργο αυτό ανέλαβε η Νομαρχία Θεσσαλονίκης, η οποία εκπόνησε ήδη τη μελέτη και δημοπράτησε το έργο, το οποίο ενεκρίθη από τη Νομαρχιακή Επιτροπή στις 18.12.2008. Το έργο πρόκειται να υλοποιηθεί άμεσα και περιλαμβάνει, πέραν της πρόβλεψης λειτουργίας σηματοδότη επί της οδού Πόντου, και τη λειτουργία σηματοδότη στην είσοδο του οικισμού, προκειμένου οι οικιστές να διασχίζουν με ασφάλεια την οδό Κωνσταντινουπόλεως προς την επί της οδού αυτής ευρισκόμενη στάση του λεωφορείου. Εκ παραλλήλου, προχωρεί και το ΣΑΣΘ στις τροποποιήσεις του δρομολογίου, οι οποίες αναμένεται να ισχύσουν από τις αρχές του έτους 2009. Επίσης, ο Δήμος Εχεδώρου δημοπράτησε το έργο φωτισμού της περιμέτρου του οικισμού που εφάπτεται της οδού Κωνσταντινουπόλεως, το οποίο βρίσκεται στο στάδιο υλοποίησης μετά τη σύναψη της σχετικής σύμβασης. Κατόπιν τούτων, διασφαλίζεται η ασφαλέστερη πρόσβαση των οικιστών στην πλησιέστερη υφιστάμενη στάση επί της οδού Πόντου. Τέλος, ο Αναπληρωτής Νομάρχης Θεσσαλονίκης πραγματοποίησε αυτοψία στον οικισμό και κατέγραψε τα προβλήματα. Έγγραφο του, με τις διαπιστώσεις και τις προτάσεις του, μαζί με αντίγραφο του φακέλου του οικισμού, αναμένεται σύντομα από το Συνήγορο του Πολίτη. Όπως προκύπτει από τις ως άνω εξελίξεις, φαίνεται ότι η προσπάθεια επανασύνδεσης του τσιγγανικού οικισμού «Αγία Σοφία» με την πόλη της Θεσσαλονίκης, θα έχει άμεσα αίσιο τέλος (υπόθεση 14021/2007)

Η διερεύνηση προβλημάτων κοινωνικού αποκλεισμού της ιδιαίτερης φυλετικής ομάδας των Ρομά, με άξονα το πρόβλημα της εγκατάστασής τους και προεκτάσεις στην απόληψη κοινωνικών υπηρεσιών και τη δημοτολογική τους τακτοποίηση καθώς και οι παρεμβάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την αντιμετώπισή τους συνιστούν ιδιαίτερη σύνθετη στρατηγική δράση που παρουσιάζεται παρακάτω υπό 3.1.

2.3. Η ΕΞΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Η γενική ρήτρα εξαίρεσης από το ρυθμιστικό πεδίο του Ν.3034/2005 των διακρίσεων λόγω ιθαγένειας, φαίνεται ότι, σε πολλές περιπτώσεις, δημιουργεί τις προϋποθέσεις εκτεταμένων διακρίσεων σε βάρος αλλοδαπών για λόγους φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής. Στον Συνήγορο του Πολίτη περιήλθαν σχετικές αναφορές, οι οποίες ναι μεν δεν εμπίπτουν στο προστατευτικό πεδίο των διατάξεων του νόμου για τις διακρίσεις, λόγω ιθαγένειας, ωστόσο από τη διερεύνησή τους προκαλούνται υποψίες σχετικά με τυχόν υποκρυπτόμενη δυσμενή διακριτική μεταχείριση λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής. Η αυτοτελής παράθεση των συγκεκριμένων υποθέσεων στο

παρόν κεφάλαιο δεν κρίνεται πλέον σκόπιμη, αφού ορισμένες από αυτές έχουν ήδη περιληφθεί στην παρούσα έκθεση στο θεματικό πεδίο που ανήκει η καθεμιά. Εκείνο ωστόσο που είναι αναγκαίο να επισημανθεί είναι ότι τρία χρόνια μετά την εφαρμογή του ν.3304/2005 είναι ίσως αναγκαία η επανεξέταση των ρυθμίσεων που αφορούν την εξαίρεση της ιθαγένειας από το ρυθμιστικό πεδίο του νόμου, ιδίως στο σκέλος που αφορά αλλοδαπούς υπηκόους τρίτων χωρών που έχουν εγκατασταθεί και διαμένουν επί μακρόν στην Ελλάδα.

2.4. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ

2.4.1. Εργασία

Δυσμενής μεταχείριση στον χώρο εργασίας λόγω αναπηρίας

Ιατρός, εργαζόμενη ως μοναδική παθολογοανατόμος σε Δημόσιο Νοσοκομείο, προσέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη ισχυριζόμενη ότι λόγω της αναπηρίας της (κώφωση) υφίσταται δυσμενή μεταχείριση από μέρους της Διοίκησης του Νοσοκομείου. Συγκεκριμένα, η αναφερόμενη απέδωσε σε δυσμενή σε βάρος της διάκριση την ανάθεση περιορισμένου, σε σχέση με άλλους ιατρούς, αριθμού εφημεριών· επιπλέον, απέδωσε σε δυσμενή διάκριση σε βάρος της την εκ μέρους της διεύθυνσης έγγραφη κλήση να ανταποκριθεί εγκαίρως στα υπηρεσιακά καθήκοντά της, με την ειδική επισήμανση του ενδεχομένου να επιβληθούν σε βάρος της πειθαρχικές κυρώσεις σε αντίθετη περίπτωση. Κατά την παρέμβασή του ο Συνήγορος του Πολίτη εστίασε στη διερεύνηση δύο κρίσιμων στοιχείων και ζήτησε συγκεκριμένα: α) τον αριθμό των εφημεριών που ανατέθηκαν στην αναφερόμενη σε σχέση με εκείνον που ελάμβανε ιατρός της ίδιας ειδικότητας (παθολογοανατόμος) που εργαζόταν στο ίδιο νοσοκομείο προτού η αναφερόμενη αναλάβει υπηρεσία, καθώς και την αιτιολόγηση τυχόν διαφοροποίησης, και β) τη διευκρίνιση εάν παρόμοια υπηρεσιακά έγγραφα αποστέλλονται και σε άλλους εργαζόμενους του Νοσοκομείου σε αντίστοιχες περιστάσεις. Στην απάντησή του, ο Διοικητής του Νοσοκομείου αμφισβήτησε κατ' αρχήν την αρμοδιότητα παρέμβασης του Συνηγόρου του Πολίτη, επικαλούμενος την ανυπαρξία υποβολής σχετικού αιτήματος προς τη Διοίκηση του Νοσοκομείου. Ο Συνήγορος του Πολίτη επανήλθε με νεώτερο έγγραφό του επισυνάπτοντας σχετικά έγγραφα από την αναφορά της ενδιαφερόμενης από τα οποία προέκυπτε ότι είχε προηγουμένως απευθυνθεί στη Διοίκηση του Νοσοκομείου και κατέληγε τονίζοντας την υποχρέωση του Νοσοκομείου να συνεργαστεί με τον Συνήγορο του Πολίτη. Σε συνέχεια του εγγράφου αυτού, ο Διοικητής απέστειλε απαντητική επιστολή επί των αρχικών ερωτημάτων του Συνηγόρου του Πολίτη από την οποία προέκυψε ότι η αναφερόμενη ιατρός ελάμβανε πράγματι μικρότερο αριθμό εφημεριών σε σχέση με την προκάτοχό της, γεγονός το οποίο οφειλόταν ωστόσο στον αυξημένο αριθμό του ιατρικού προσωπικού που υπηρετεί πλέον στο νοσοκομείο και όχι στην αναπηρία της. Επίσης, η αποστολή υπηρεσιακών σημειωμάτων προς ανάληψη καθηκόντων και η απειλή κυρώσεων επισημάνθηκε ότι αποτελεί πάγια τακτική του νοσοκομείου προς όλο το προσωπικό του νοσοκομείου ιατρικό και μη. Μετά τις παρεχόμενες εξηγήσεις ο Συνήγορος του Πολίτη διέκοψε την περαιτέρω διερεύνηση της αναφοράς, γνωστοποιώντας τα αποτελέσματα της διερεύνησης στην ενδιαφερόμενη (υπόθεση 7363/2008).

Ευνοϊκή υπηρεσιακή μεταχείριση σε υπαλλήλους που φροντίζουν άτομα με αναπηρία

Δημόσιοι υπάλληλοι, οι οποίοι έχουν τη φροντίδα ατόμων με αναπηρία στο στενό οικογενειακό τους περιβάλλον, προσέφυγαν στον Συνήγορο του Πολίτη ζητώντας την παρέμβασή του, προκειμένου να τύχουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης από την υπηρεσία τους με σκοπό την παροχή διευκολύνσεων για την επαρκέστερη φροντίδα των προσώπων αυτών. Κατά τη διερεύνηση των αναφορών αυτών, διαπιστώθηκε ότι η Οδηγία 2000/78 ΕΕ, όπως ενσωματώθηκε στον ν.3304/2005, δεν επιβάλλει την εφαρμογή μέτρων διευκόλυνσης υπέρ εργαζομένων που έχουν υπό την επιμέλειά τους άτομα με αναπηρία, παρά μόνον υπέρ των ίδιων των ατόμων με αναπηρία. Αξίζει εν προκειμένω να επισημανθεί ότι σε πρόσφατη απόφαση του το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Απόφαση ΔΕΚ της 17^{ης} Ιουλίου 2008 στην υπόθεση C303/06, κυρίως σκέψη 39), έκανε δεκτό ότι οι διατάξεις της εν λόγω Οδηγίας μπορούν να εφαρμοστούν και σε εργαζόμενους που δεν αντιμετωπίζουν οι ίδιοι κάποια αναπηρία, έχουν όμως υπό τη φροντίδα τους άτομα με αναπηρία, εφόσον στοιχειοθετείται διάκριση σε βάρος τους για λόγους που σχετίζονται με την αναπηρία των ατόμων που φροντίζουν. Ωστόσο, στην ίδια απόφαση έγινε δεκτό ότι η διάταξη του άρθρου 5 της Οδηγίας, ως ειδική διάταξη που αφορά συγκεκριμένες υποχρεώσεις του εργοδότη για τη λήψη μέτρων εύλογων προσαρμογών, δεν μπορεί να έχει εφαρμογή παρά μόνον στις περιπτώσεις εργαζομένων που είναι οι ίδιοι άτομα με αναπηρία. Ο Συνήγορος του Πολίτη, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις εξελίξεις αυτές, τις οποίες γνωστοποίησε στους ενδιαφερόμενους, ζήτησε περαιτέρω στοιχεία προκειμένου να εξετασθεί το ενδεχόμενο διάκρισης ή παρενόχλησης σε βάρος τους λόγω των ειδικών αναγκών των οικείων τους. Από την τελική διερεύνηση των αναφορών αυτών προέκυψε, ωστόσο, ότι: α) στις μεν δύο υποθέσεις το ζήτημα αφορούσε την επέκταση εφαρμογής διάταξης του δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα και σε εκπαιδευτικούς, προκειμένου να καθίσταται δυνατή η αναγνώριση δικαιώματος μειωμένου ωραρίου κατά μια ώρα και σε εκπαιδευτικούς που έχουν υπό τη φροντίδα τους άτομα με αναπηρία, όπως ισχύει για τους δημοσίους υπαλλήλους. Η δυνατότητα αυτή ωστόσο δεν προκύπτει από την ειδική νομοθεσία που διέπει τους εκπαιδευτικούς και επιπλέον, από τα στοιχεία των δύο αυτών αναφορών δεν κατέστη δυνατή η στοιχειοθέτηση διάκρισης των ενδιαφερόμενων έναντι άλλων συναδέλφων τους εκπαιδευτικών για λόγους που σχετίζονται με τις ειδικές ανάγκες των οικείων τους (υποθέσεις 6902/2008, 6930/2008), β) μια αναφορά αφορούσε απλή ενημέρωση για τα δικαιώματα της προσφεύγουσας (υπόθεση 16103/2008) και γ) μια περίπτωση αφορούσε τη μετάθεση υπαλλήλου για λόγους που δεν παρείχαν ενδείξεις δυσμενούς μεταχείρισης σε βάρος του λόγω των ειδικών αναγκών των οικείων του, αντιθέτως αφορούσαν την εν γένει υπηρεσιακή του κατάσταση και για τον λόγο αυτό δεν θα μπορούσαν να ελεγχθούν από τον Συνήγορο του Πολίτη, ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης (υπόθεση 21632/2008).

2.5. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΗΛΙΚΙΑΣ

2.5.1. Εργασία

Συμμετοχή σε εξετάσεις υποψηφίων δικηγόρων

Υποψήφιος δικηγόρος προσέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη διαμαρτυρόμενος για την απόρριψη της αίτησής του από την κατά νόμον συσταθείσα εξεταστική επιτροπή στο πλαίσιο της διεξαγωγής των εξετάσεων των υποψηφίων δικηγόρων της Περιφέρειας του Εφετείου Θράκης την Α' Εξεταστική Περίοδο του 2008. Η αίτησή του απορρίφθηκε με την αιτιολογία της υπέρβασης του νόμιμου ορίου ηλικίας και συγκεκριμένα του 35^{ου} έτους, κατ'εφαρμογήν της διάταξης του άρθρου 3 παρ. 3 του Ν.Δ 3026/1954 «περί του Κώδικος των Δικηγόρων». Ο ενδιαφερόμενος ζήτησε την παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, προκειμένου στην επερχόμενη Β' εξεταστική περίοδο 2008 να αποφευχθεί η εκ νέου απόρριψη του αιτήματός του με την ίδια αιτιολογία, υποστηρίζοντας ότι η προϋπόθεση αυτή συνιστά διάκριση λόγω ηλικίας. Ο Συνήγορος του Πολίτη στη σχετική παρέμβασή του, τόσο προς την εν λόγω εξεταστική επιτροπή όσο και προς το αρμόδιο τμήμα Δικηγορικού Λειτουργήματος και Δικαστικών Επιμελητών του Υπουργείου Δικαιοσύνης, επισήμανε ότι μετά την έναρξη ισχύος του Ν. 3304/2005 η διάταξη του άρθρου 3 παρ. 3 του Ν.Δ 3026/54, που ορίζει το 35^ο έτος της ηλικίας ως όριο για την είσοδο στο δικηγορικό επάγγελμα έχει αυτοδικαίως καταργηθεί (άρθρο 26 του Ν. 3304/2005) στο μέτρο που το όριο ηλικίας, που έχει τεθεί, δεν αιτιολογείται επαρκώς, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις των άρθρων 7 κ.ε του νόμου. Επιπλέον, ο Συνήγορος του Πολίτη επικαλέστηκε και τη σχετική νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας (αποφάσεις 413/1993 ΣτΕ και 527/2003 ΣτΕ). Με βάση τα ανωτέρω, η Αρχή επισήμανε ότι τυχόν εκ νέου απόρριψη της αίτησης του ενδιαφερόμενου από την εξεταστική επιτροπή δεν θα μπορούσε νομίμως να βασιστεί σε επίκληση του επίμαχου άρθρου 3 του ν.δ/τος 3026/1954 υπό την παρούσα μορφή του, εν όψει των κρίσιμων διατάξεων του ν. 3304/2005 και της σχετικής νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας. Η εξεταστική επιτροπή έκανε δεκτή την αίτηση του προσφεύγοντα (υπόθεση 6809/2008).

Προσλήψεις Ελεγκτών Εναέριας Κυκλοφορίας

Υποψήφιοι για την πλήρωση οργανικών θέσεων μονίμων υπαλλήλων με γραπτό διαγωνισμό της Υ.Π.Α., δυνάμει της υπ' αριθμ. 2Γ/2007 προκήρυξης του Α.Σ.Ε.Π. (Τεύχος Προκηρύξεων Α.Σ.Ε.Π. ΦΕΚ 462/30.11.07) απορρίφθηκαν από τη διαδικασία λόγω υπέρβασης του καθοριζόμενου στην οικεία προκήρυξη ανωτάτου ορίου ηλικίας των 30 ετών για το προσωπικό του κλάδου ΠΕ2 Ελεγκτών Εναέριας Κυκλοφορίας. Το συγκεκριμένο όριο ηλικίας προβλέφθηκε ρητώς με τις διατάξεις της υπ' αριθμ. ΔΙΠΠ/Φ.ΗΛ/1/2894/04.03.05 (ΦΕΚ Β' 341/16.03.05) υπουργικής απόφασης. Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε αρχικά στην Υ.Π.Α. ζητώντας να του γνωστοποιηθεί η απαιτούμενη, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3304/05, ειδική αιτιολογία που αποτέλεσε τη βάση έκδοσης της προαναφερθείσας υπουργικής απόφασης και από την οποία να προκύπτει ότι η θέσπιση συγκεκριμένου ανωτάτου ορίου ηλικίας ως όρου πρόσβασης στην εν λόγω επαγγελματική δραστηριότητα είναι εύλογη και αναγκαία, υπαγορεύεται από θεμιτό σκοπό και συνιστά ουσιαστική προϋπόθεση λόγω της φύσης των συγκεκριμένων καθηκόντων. Η Υ.Π.Α. κοινοποίησε

στην Αρχή το υπ' αρ. πρωτ. Δ9/Α/4524/1281/09.02.05 έγγραφό της, σύμφωνα με την ακριβή διατύπωση του οποίου «η ανάγκη καθορισμού του ορίου αυτού επιβάλλεται από την ιδιαιτερότητα και την φύση των καθηκόντων του ανωτέρω κλάδου που συνδέονται άμεσα με την ασφάλεια ζωής προσώπων και καθορίζονται από την υψηλή εξειδίκευση και την σε μάκρος χρόνου εκπαίδευση των υπαλλήλων καθώς και το κυλιόμενο ωράριο εργασίας τους (βάρδιες)». Ο Συνήγορος του Πολίτη, θεωρώντας την ανωτέρω αιτιολογία ανεπαρκή, απηύθυνε εκ νέου έγγραφο προς τους Υπουργούς Εσωτερικών & Μεταφορών και Επικοινωνιών, επισημαίνοντας ότι, προκειμένου να θεωρηθεί δικαιολογημένη η τυχόν θέσπιση ανωτάτου ορίου ηλικίας, πρέπει να πληροί αθροιστικά τρεις προϋποθέσεις: α) να είναι αντικειμενικά αναγκαία, β) να υπηρετεί την επίτευξη θεμιτού στόχου και, γ) να εφαρμόζεται με αναλογικό τρόπο. Η ανάγκη μακροχρόνιας εκπαίδευσης των συγκεκριμένων υπαλλήλων θα μπορούσε, καταρχήν, να καταστήσει δικαιολογημένη τη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας, βάσει των διατάξεων του αρ. 11 παρ. 1γ του ν. 3304/05, εφόσον όμως προσδιορίζει επακριβώς τον απαιτούμενο χρόνο κατάρτισης για τις συγκεκριμένες θέσεις εργασίας. Επιπλέον, η αόριστη επίκληση λόγων, για τους οποίους μόνον τα άτομα έως τριάντα (30) ετών μπορούν να ασκήσουν αποτελεσματικά τα καθήκοντα των προς πλήρωση θέσεων, δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής αιτιολόγηση για τη θέσπιση του συγκεκριμένου ορίου ηλικίας. Παράλληλα, δεν καθίσταται σαφές ότι ο επιδιωκόμενος σκοπός εξυπηρετείται αποκλειστικά και μόνον με τον καθορισμό ανωτάτου ορίου ηλικίας και όχι με άλλα εναλλακτικά μέσα. Το Υπουργείο Εσωτερικών, με το υπ' αρ. πρωτ. ΔΙΠΠ/Φ.ΗΛ./35/15096/30.06.08 έγγραφό του συντάχθηκε ουσιαστικά με τις ανωτέρω θέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και ζήτησε διευκρινίσεις από το Υπουργείο Μεταφορών & Επικοινωνιών και την Υ.Π.Α. Ο Συνήγορος του Πολίτη αναμένει τις απόψεις των εν λόγω υπηρεσιών (υποθέσεις 3186/2008, 3530/2008).

Κατάταξη μονίμων αξιωματικών διερχομένων στον Στρατό Ξηράς

Υποψήφια για την κατάταξη Μονίμων Αξιωματικών Διερχομένων του Στρατού Ξηράς με βάση την από 04.04.08 προκήρυξη του Γενικού Επιτελείου Στρατού (Γ.Ε.Σ.) προσέφυγε στον Συνήγορο του Πολίτη μετά τον αποκλεισμό της από τη διαδικασία λόγω υπέρβασης του ορίου ηλικίας των 28 ετών, που έθετε η ως άνω προκήρυξη. Ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε εγγράφως στο Γ.Ε.Σ., επισημαίνοντας ότι οι διατάξεις του ν. 3304/05 περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης δεν τυγχάνουν μεν εφαρμογής στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας, μόνον όμως «...καθόσον [η εισαγόμενη διάκριση] αφορά σε διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας ή αναπηρίας σχετικής με την Υπηρεσία» (αρ. 8 παρ. 4 του ν. 3304/05). Λαμβανομένου υπόψη ότι οι αξιωματικοί διερχομένοι φαίνονται καταρχήν να ασκούν διοικητικές αρμοδιότητες, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε να πληροφορηθεί τους ακριβείς λόγους για τους οποίους έχει θεωρηθεί απαραίτητη η θέσπιση ανωτάτου ορίου ηλικίας 28 ετών στην ανωτέρω διαδικασία κατάταξης μονίμων αξιωματικών διερχομένων στον Στρατό Ξηράς και με ποιόν ακριβώς τρόπο σχετίζεται με τις ανάγκες της υπηρεσίας. Σύμφωνα με την από 22.10.08 απάντηση του Γ.Ε.Σ., η θέσπιση του προαναφερθέντος ορίου ηλικίας για τη συμμετοχή υποψηφίων στον διαγωνισμό κατάταξης Μονίμων Αξιωματικών Διερχομένων του Στρατού Ξηράς αφενός εξυπηρετεί λόγους δημοσίου εν γένει συμφέροντος, αφετέρου συνδέεται άμεσα με την απαιτούμενη κατάρτιση για τις συγκεκριμένες θέσεις εργασίας και την ανάγκη εύλογης περιόδου απασχόλησης πριν από τη συνταξιοδότηση (αρ. 11 του ν. 3304/05). Ο Συνήγορος του Πολίτη θεώρησε επαρκή την απάντηση της υπηρεσίας, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι διατάξεις του αρ. 8 παρ. 4 του ν. 3304/05 περί

εφαρμογής της αρχής ίσης μεταχείρισης προβλέπουν ότι η εν λόγω αρχή δεν τυγχάνει εφαρμογής στις ένοπλες δυνάμεις και τα σώματα ασφαλείας (υπόθεση 10117/2008).

Απόσπαση στελεχών σε Διευθύνσεις του ΓΛΚ

Προσφεύγουσα στον Συνήγορο του Πολίτη κατήγγειλε ότι σε ανακοίνωση σχετική με την απόσπαση υπαλλήλων για τη στελέχωση διευθύνσεων του ΓΛΚ έχει τεθεί όριο ηλικίας το 42^ο έτος. Ο Συνήγορος του Πολίτη σε έγγραφό του προς την αρμόδια υπηρεσία, ζήτησε ενημέρωση σχετικά με το νομικό πλαίσιο που διέπει τις οικείες αποσπάσεις και ειδική αιτιολόγηση του τιθέμενου ορίου ηλικίας. Σε απάντηση της η εμπλεκόμενη υπηρεσία επισήμανε ότι «η εν λόγω εργασία είναι ιδιαίτερα επίπονη και για την επιτυχή ολοκλήρωσή της απαιτούνται πολύ συχνές μετακινήσεις του προσωπικού σε όλη τη χώρα. Αντικειμενικά οι νεώτεροι σε ηλικία υπάλληλοι ανταποκρίνονται πολύ καλύτερα σε σχέση με τους μεγαλύτερους. Ήδη η Υπηρεσία αντιμετωπίζει συχνά προβλήματα όταν πρόκειται να μετακινήσει για τους εν λόγω ελέγχους, υπαλλήλους μεγαλύτερης ηλικίας». Ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρώντας ανεπαρκή την ως άνω απάντηση επανήλθε με νεώτερο έγγραφό του επισημαίνοντας κατ' αρχήν τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες θεωρείται θεμιτή η θέσπιση ορίου ηλικίας. Ειδικότερα, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι το συγκεκριμένο προσόν που τίθεται ως προϋπόθεση θα πρέπει να είναι απολύτως αναγκαίο για την σωστή εκτέλεση της εργασίας και να έχει εξαντληθεί κάθε ηπιότερος εναλλακτικός όρος για την εκτέλεση της συγκεκριμένης επαγγελματικής δραστηριότητας. Έτσι, η θέσπιση ορίου ηλικίας, προκειμένου να θεωρηθεί δικαιολογημένη και νόμιμη, θα πρέπει να είναι αντικειμενικά αναγκαία για την επίτευξη θεμιτού στόχου και να εφαρμόζεται με αναλογικό τρόπο, πληρώντας τις προϋποθέσεις καταλληλότητας, αναγκαιότητας και συνάφειας. Επιπλέον, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι σε ένα κράτος δικαίου, του οποίου κεντρικό κριτήριο αποτελεί η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, «ένας περιορισμός, ακόμη και αν είναι κατάλληλος και αναγκαίος, δεν πρέπει να συνεπάγεται περισσότερα μειονεκτήματα για τα δικαιώματα του πολίτη, παρά πλεονεκτήματα για τα δημόσια ή ιδιωτικά συνταγματικά συμφέροντα, στην προστασία των οποίων αποβλέπει». Το ΓΛΚ ενημέρωσε τηλεφωνικά ότι προτίθεται να απαντήσει, παρέχοντας στον Συνήγορο του Πολίτη συγκεκριμένα στοιχεία για τα προβλήματα που αντιμετώπισε στο παρελθόν μεγάλος αριθμός υπαλλήλων άνω των 42, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων που προβλέπονται στην ανακοίνωση, και τα οποία ώθησαν την υπηρεσία να θέσει τον ηλικιακό αυτό περιορισμό. Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει κοινοποιήσει το ως άνω έγγραφό του προς την Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα, το οποίο έχει παραπεμφθεί στη Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ίσων Ευκαιριών της Ε.Ε (Directorate General of Employment, Social Affairs and Equal Opportunities). Στο μεταξύ διάστημα, το ΓΛΚ απέστειλε έγγραφο προς τον Συνήγορο του Πολίτη στο οποίο παρέχει την ακόλουθη αιτιολογία «Από τους 27 υπαλλήλους με ηλικία άνω των 42 ετών που τοποθετήθηκαν στις Διευθύνσεις Προγραμματισμού και Ελέγχων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, οι έξι (6), ήτοι ποσοστό 23%, ζήτησαν να εξαιρεθούν από τους ελέγχους ή να μετακινηθούν σε άλλες Διευθύνσεις του ΓΛΚ. Και τούτο γιατί οι έλεγχοι αυτοί, λόγω της συχνότητας και της φύσης τους (ελεγκτικές αποστολές στη νησιωτική Ελλάδα, ορεινές περιοχές, φράγματα, δρόμοι πολλών χιλιομέτρων, λιμάνια, αντίξοες καιρικές συνθήκες, εναλλαγή πολλών συγκοινωνιακών μέσων) είναι κουραστικοί, επίπονοι και επιβαρυντικοί για την υγεία τους» (υπόθεση 7540/2008).

2.6. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΓΕΝΕΤΗΣΙΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

2.6.1 Δυνατότητα σύναψης συμφώνου συμβίωσης αποκλειστικά μεταξύ προσώπων διαφορετικού φύλου

Ο ν. 3719/2008 καθιέρωσε δυνατότητα σύναψης συμφώνου συμβίωσης αποκλειστικά μεταξύ προσώπων διαφορετικού φύλου. Πολίτης αναφέρθηκε στον Συνήγορο του Πολίτη υποστηρίζοντας ότι οι σχετικές ρυθμίσεις του ως άνω νόμου παραβιάζουν διατάξεις της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, οι οποίες απαγορεύουν τη διακριτική μεταχείριση προσώπων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού. Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημέρωσε τον ενδιαφερόμενο για τα ακόλουθα: Σύμφωνα με τις έως σήμερα ισχύουσες διατάξεις της ευρωπαϊκής νομοθεσίας (οδηγία 2000/78/EK), η απαγόρευση διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού εφαρμόζεται στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας και δεν καταλαμβάνει την οικογενειακή κατάσταση των προσώπων, το οποίο εξακολουθεί να συνιστά αρμοδιότητα του εθνικού νομοθέτη. Κατά συνέπεια, η παράλειψη του εθνικού νομοθέτη να συμπεριλάβει πρόσωπα του ίδιου φύλου στον ν. 3719/2008 δεν θα προσέκρουε, άνευ άλλου, στις διατάξεις της ανωτέρω οδηγίας. Το δικαίωμα κυκλοφορίας και διαμονής των μελών οικογένειας πολίτη της ΕΕ στην επικράτεια των κρατών μελών (οδηγία 2004/38/EK) καταλαμβάνει υπό προϋποθέσεις τόσο τους «*συζύγους*» όσο και τους «*συντρόφους*». Δεδομένου ότι μεταξύ των «*συζύγων*», δηλαδή προσώπων που έχουν συνάψει γάμο με πολίτη της Ένωσης σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους προέλευσης, περιλαμβάνονται και πρόσωπα του ίδιου φύλου (όπως ήδη προβλέπεται σε ορισμένα κράτη μέλη της Ε.Ε.), το πεδίο εφαρμογής της ως άνω οδηγίας εφαρμόζεται και σε αυτούς, εφ' όσον μετακινούνται σε άλλο κράτος μέλος. Κατά συνέπεια, θα προσέκρουε στην προσήκουσα εφαρμογή της οδηγίας τυχόν άρνηση αρμοδίου οργάνου του κράτους μέλους υποδοχής (εν προκειμένω της Ελλάδας) να εφαρμόσει την οδηγία σε συζύγους του ίδιου φύλου. Για την εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας και σε «*συντρόφους*» ανεξαρτήτως φύλου, με τους οποίους ο πολίτης της Ένωσης διατηρεί «*σχέση καταχωρισμένης συμβίωσης, βάσει της νομοθεσίας κράτους μέλους*», τίθεται ως προϋπόθεση η αναγνώριση εκ μέρους του κράτους μέλους υποδοχής της σχέσης αυτής ως «*ισοδύναμη[ς] προς τον γάμο*». Δεν προκύπτει ευθέως από τις διατάξεις του ν. 3719/2008 κατά πόσον η χώρα μας έχει όντως αναγνωρίσει το σύμφωνο συμβίωσης ως σχέση ισοδύναμη προς τον γάμο. Για την εξέταση του ζητήματος θα απαιτείτο η υποβολή αναφοράς από πολίτη άλλου κράτους μέλους, με αίτημα τον έλεγχο νομιμότητας συγκεκριμένης διοικητικής πράξης ή παράλειψης έκδοσης πράξης εκ μέρους τυχόν εμπλεκόμενου ημεδαπού δημοσίου φορέα στην εφαρμογή της οδηγίας 2004/38/EK. Πάντως, η έλλειψη έως σήμερα θεσμικής αναγνώρισης των υφιστάμενων στην Ελλάδα σχέσεων μεταξύ προσώπων του ίδιου φύλου, εν αντιθέσει προς τα ισχύοντα σε άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε., η οποία παρεμποδίζει την εφαρμογή της οδηγίας 2004/38/EK στους de facto συντρόφους ελλήνων πολιτών σε περίπτωση μετακίνησης και εγκατάστασής τους σε άλλο κράτος μέλος της Ένωσης, δεν προσκρούει καθεαυτήν στους κανόνες εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, δεδομένου ότι η επίκλησή τους προϋποθέτει την προηγούμενη αναγνώριση, βάσει της εθνικής νομοθεσίας του κράτους μέλους προέλευσης, δικαιώματος το οποίο ακολουθεί τον δικαιούχο σε περίπτωση μετακίνησής του σε άλλο κράτος μέλος υποδοχής (υπόθεση 20914/2008).

2.7. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ Ή ΑΛΛΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ

2.7.1. Εργασία

Επίπεδο σπουδών, διαβάθμιση πτυχίου και επαγγελματικά δικαιώματα μειονοτικών δασκάλων

Η «Ειδική Παιδαγωγική Ακαδημία Θεσσαλονίκης» ιδρύθηκε (β.δ. 31/69) με σκοπό την επιμόρφωση των ημεδαπών (μειονοτικών) μουσουλμάνων δασκάλων, και οι απόφοιτοι αυτής διορίζονται στη δημόσια πρωτοβάθμια μειονοτική εκπαίδευση. Ο Συνήγορος ασχολήθηκε με το επίπεδο σπουδών και τη διαβάθμιση του πτυχίου της, εξ αιτίας αναφορών πτυχιούχων της με αντικείμενο την αδυναμία αξιοποίησης του πτυχίου τους για διορισμό σε οποιαδήποτε άλλη δημόσια θέση πλην της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, και ειδικότερη αφορμή τον αποκλεισμό τους από θέσεις υπαλλήλων σε ΚΕΠ της Θράκης. Διερευνώντας τις αναφορές, ο Συνήγορος διαπίστωσε ως απώτερη αιτία του προβλήματος τη διαχρονική παράλειψη αναβάθμισης του επιπέδου της ΕΠΑΘ. Κατά τη στιγμή της ίδρυσής της ήταν τυπικά και ουσιαστικά ισότιμη προς τις διετούς (τότε) φοιτήσεως κοινές Παιδαγωγικές Ακαδημίες, σταδιακά όμως εκείνες μεν αναβαθμίσθηκαν ως προς τη διάρκεια και το περιεχόμενο σπουδών, στους δε παλαιούς πτυχιούχους αυτών παρασχέθηκε (π.δ. 130/90) η δυνατότητα εξομοίωσης πτυχίου με παρακολούθηση ειδικών μαθημάτων. Το Υπουργείο Παιδείας αρνείται να υπαγάγει τους πτυχιούχους ΕΠΑΘ στη ρύθμιση περί εξομοίωσης, επικαλούμενο τον «ειδικό χαρακτήρα» της συγκεκριμένης σχολής και το γεγονός ότι παραμένει απρόσκοπτος ο διορισμός των πτυχιούχων της στην μειονοτική εκπαίδευση. Το επιχείρημα αυτό όμως είναι ανεπαρκές, καθ' όσον ο καθορισμός «σκοπού» στο ιδρυτικό νομοθέτημα μιάς σχολής δεν συνιστά άνευ άλλου τινός αποκλειστικότητα της αντίστοιχης επαγγελματικής διεξόδου. Το Υπουργείο Εσωτερικών εμφανίζεται πράγματι αναγκασμένο ν' αποκλείει τους πτυχιούχους ΕΠΑΘ από την πρόσβαση σε θέσεις που προϋποθέτουν πτυχίο ΑΕΙ ή ΤΕΙ, όχι μόνον ελλείψει νομοθετικής κατοχύρωσης μιάς αντίστοιχης διαβάθμισης του πτυχίου τους, αλλ' επί πλέον και εν όψει του χαμηλού επιπέδου σπουδών τους ως ενός πραγματικού δεδομένου που παρεμποδίζει τη συμβατική αναβάθμιση. Το ίδιο Υπουργείο όμως, παραλείποντας ν' απαντήσει εγκαίρως σε σχετικά ερωτήματα Δήμων της Θράκης, συντέλεσε στην απώλεια θέσεων εργασίας πτυχιούχων ΕΠΑΘ, οι οποίοι απασχολούνταν επί χρόνια σε ΚΕΠ. Έτσι, όμως, η πολιτεία εμφανίζεται ανακόλουθη όχι μόνον απέναντι στους πτυχιούχους ΕΠΑΘ, αλλ' εμμέσως ακόμη και απέναντι στην ίδια τη μουσουλμανική μειονότητα, καθ' όσον έχει καθηλώσει τους εκπαιδευτικούς της σε επίπεδο κατάρτισης κατά πολύ κατώτερο εκείνου το οποίο επιφυλάσσει στα λοιπά στελέχη της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (οι οποίοι είναι ήδη πτυχιούχοι ΑΕΙ ή έστω εξομοιωθέντες). Επί πλέον, εγκλωβισμένοι σε έναν αδιαβάθμητο τίτλο σπουδών, ακριβώς εξ αιτίας της ιδιότητάς τους ως μελών της μειονότητας, οι δάσκαλοι αυτοί στερούνται κάθε δυνατότητα «επαγγελματικού αναπροσανατολισμού». Το γεγονός αυτό απολήγει εξ αντικειμένου σε άνιση μεταχείριση λόγω εθνοτικής καταγωγής ή θρησκευάτος με την έννοια του νόμου 3304/2005. Διαπιστώνοντας τα παραπάνω, ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε στο μεν Υπουργείο Παιδείας τη λήψη μέτρων ακαδημαϊκής εξομοίωσης των παλαιών πτυχιούχων ΕΠΑΘ, στο δε Υπουργείο Εσωτερικών την ίδρυση προσωποπαγών θέσεων για την αποκατάσταση όσων πτυχιούχων ΕΠΑΘ έχασαν τις θέσεις

εργασίας τους σε ΚΕΠ της Θράκης λόγω ελλιπούς ενημέρωσης των οικείων Δήμων (υποθέσεις 11362/2007, 12417/2007).

3. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ ΦΟΡΕΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΗΣ ΙΣΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

3.1. ΣΥΝΘΕΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΤΣΙΓΓΑΝΩΝ

Τα σοβαρά προβλήματα διαβίωσης και οι ποικίλες εκδηλώσεις αποκλεισμού, που εξακολουθούν να υφίστανται οι περισσότεροι έλληνες Τσιγγάνοι, έχουν αναφερθεί όλες τις Εκθέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για τις διακρίσεις. Η εμπειρία αυτή καταδεικνύει ότι η αμήχανη στάση της διοίκησης και η απροθυμία λήψης άμεσων μέτρων σε ένα επί μακρόν υφιστάμενο πρόβλημα, όχι μόνον το διαιωνίζει, αλλά τροφοδοτεί παράλληλα την ένταση και την κοινωνική αντιπαράθεση μεταξύ τσιγγάνων και πολιτών που διαμένουν κοντά σε καταυλισμούς. Έτσι, αντί να εμφανίζονται οι πολίτες που διαβιών πλησίον των καταυλισμών ευαισθητοποιημένοι και συμπαραστάτες στις διεκδικήσεις για βελτίωση των όρων διαβίωσης των τσιγγάνων, οι συστηματικές παραλείψεις των αρχών να αντιμετωπίσουν τα χρόνια προβλήματα, τους ωθούν να καταφύγουν σε αντιδράσεις αγανάκτησης με κύριο αίτημα την απομάκρυνση των τσιγγάνων. Ακόμη και όταν τα πράγματα εμφανίζονται ιδιαίτερα οξυμένα, η κεντρική και περιφερειακή διοίκηση εμφανίζεται διστακτική να υιοθετήσει δραστικές λύσεις και να συντονίσει αποφασιστικά τους άμεσα εμπλεκόμενους δημόσιους φορείς στο πεδίο αρμοδιότητας του καθενός. Η τοπική αυτοδιοίκηση συχνά μεταθέτει τις ευθύνες στην κεντρική διοίκηση, θεωρώντας ότι το ζήτημα χρήζει συνολικής και κεντρικής αντιμετώπισης, χωρίς να αναλαμβάνει το μερίδιο ευθύνης ή αρμοδιότητας που της αναλογεί. Στη γενική αμήχανη στάση της κεντρικής διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης προστίθεται η αντίστοιχη αμήχανη στάση των αστυνομικών αρχών που αδυνατούν να ελέγξουν αποτελεσματικά την παραβατική συμπεριφορά μελών της κοινότητας των τσιγγάνων, επιτείνοντας το κλίμα ανασφάλειας και έντασης. Οι υποθέσεις που ακολουθούν, καθώς και οι εξελίξεις υποθέσεων που έχουν περιληφθεί σε ετήσιες εκθέσεις περασμένων ετών, τεκμηριώνουν αυτές τις διαπιστώσεις.

3.1.1. Διακινδύνευση κοινωνικής ειρήνης από κινητοποιήσεις πολιτών κατά της εγκατάστασης τσιγγάνων στην περιοχή τους

Μισαλλόδοξοι συνειρμοί στον Δήμο Νέας Κίου Αργολίδας

Τον Σεπτέμβριο του 2008 ο Δήμος Νέας Κίου Αργολίδας κάλεσε τους δημότες σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας, κάνοντας λόγο για ανεξέλεγκτη εγκληματικότητα αποδιδόμενη αποκλειστικώς σε «ομάδα τσιγγάνων» και για διάχυτη αίσθηση ανασφάλειας των κατοίκων λόγω «αδυναμίας να προστατέψουν τους εαυτούς τους και τις περιουσίες τους» και για «ορατό κίνδυνο να αναγκαστούν οι πολίτες να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους αυτοδύναμα». Ο Συνήγορος του Πολίτη, στη σχετική παρέμβασή τους προς τις αρμόδιες δημοτικές αρχές, διατύπωσε τις επιφυλάξεις του για τις ενέργειες αυτές και ιδίως για συγκεκριμένες διατυπώσεις.

Ειδικότερα, επισήμανε ότι μολονότι γίνεται λόγος για μεμονωμένες ομάδες, η αμιγώς φυλετική οριοθέτησή τους θα μπορούσε να παρασύρει σε μισαλλόδοξους συνειρμούς. Επίσης επισήμανε ότι, μολονότι το ενδεχόμενο αυτοδικίας αποσυνδέεται από κάθε υπόνοια σχεδιασμού των δημοτικών αρχών, η παρουσίασή του ως νομοτελειακής συνέπειας της εγκληματικότητας πολύ απέχει από τη ρητή αποδοκιμασία τέτοιων συμπεριφορών ή από τη μέριμνα για την αποφυγή εκτροπής. Απευθυνόμενος, πάντως, στην οικεία Αστυνομική Διεύθυνση, ο Συνήγορος του Πολίτη επέστησε την προσοχή στο καθήκον για εγγύηση της ασφάλειας τόσο των δημοτών όσο και των τσιγγάνων, καθώς και στην ανάγκη αποφυγής κάθε επιθετικής, απειλητικής ή προσβλητικής συμπεριφοράς που θα μπορούσε να εκληφθεί ως συλλογική δίωξη ή προκατάληψη. Συνέστησε, επί πλέον, την ανάπτυξη διαμεσολαβητικής δράσης και την αξιοποίηση τυχόν διαθέσιμης συνδρομής εκ μέρους φορέων συλλογικής εκπροσώπησης των τσιγγάνων. Υπενθύμισε τις νομοθετημένες εγγυήσεις που οριοθετούν την εκδήλωση μέτρων καταναγκασμού ή περιορισμού ατομικών ελευθεριών, όπως οι έλεγχοι, έρευνες, προσαγωγές και λοιπές αστυνομικές ενέργειες ή προανακριτικές πράξεις, ιδιαίτερα δε τη συνταγματική προστασία του ασύλου κατοικίας που καταλαμβάνει κάθε κατάλυμα ανεξαρτήτως μορφής, σταθερότητας ή ακόμη και νομιμότητας. Επισήμανε, πάντως, ότι ο σεβασμός απέναντι σε μια ευαίσθητη ομάδα επιβάλλει μεν την εναρμόνιση των μεθόδων αστυνομικής επέμβασης προς την ιδιαιτερότητα των περιστάσεων, πλην όμως δεν αναιρεί την αρμοδιότητα αστυνόμευσης και καταστολής του εγκλήματος, καθώς καμιά φυλετική καταγωγή και κανένα διαφοροποιητικό κοινωνικό χαρακτηριστικό δεν προσφέρει ασυλία ή εξαίρεση από την τήρηση του νόμου (υπόθεση16718/2008).

Διακινδύνευση της κοινωνικής συνοχής στο Δήμο Μεσσήνης

Σύμφωνα με δημοσιεύματα του τοπικού τύπου, πολλοί κάτοικοι του Δήμου Μεσσήνης εμφανίζονται αγανακτισμένοι από τη φερόμενη ως συστηματική παραβατική συμπεριφορά προσώπων τσιγγανικής καταγωγής, συνεπεία της οποίας η όλη περιοχή υποβαθμίζεται και οι συνθήκες διαβίωσης σε αυτήν επιδεινώνονται συνεχώς. Κατά την πληροφόρηση του Συνηγόρου του Πολίτη, οι κάτοικοι της Μεσσήνης έχουν κινητοποιηθεί απευθυνόμενοι στις τοπικές αρχές, προτίθενται να κλιμακώσουν τις (εντός των πλαισίων του νόμου) δράσεις τους (μεταξύ των οποίων φέρεται να συγκαταλέγεται και η επαφή τους με τον Συνήγορο του Πολίτη) και απαιτούν την επιβολή της τάξης και την πάταξη της ατιμωρησίας της παραβατικότητας στην περιοχή. Ο Συνήγορος του Πολίτη βρίσκεται σε επικοινωνία με τον Δήμαρχο Μεσσήνης και τον Διοικητή του Αστυνομικού Τμήματος Μεσσήνης, προκειμένου να ενημερωθεί σχετικά με την εν λόγω υπόθεση και τις τυχόν εξελίξεις της, προκειμένου να σχηματίσει πλήρη εικόνα ως προς τη σκοπιμότητα ενδεχόμενης αυτεπάγγελτης παρέμβασής του.

Προβλήματα ομαλής γειτνίασης από την εγκατάσταση τσιγγάνων στην Νέα Αρτάκη Εύβοιας

Αντίστοιχα προβλήματα φαίνεται να υπάρχουν και στην περιοχή Νέα Αρτάκη Εύβοιας, όπως προκύπτει από προσφάτως κατατεθειμένη αναφορά που υποβλήθηκε από κατοίκους της περιοχής, με την οποία διαμαρτύρονται για τα προβλήματα που δημιουργεί η παράνομη εγκατάσταση τσιγγάνων, υπό άθλιες συνθήκες διαβίωσης.

Ωστόσο, από τα επισυναπτόμενα στην αναφορά έγγραφα διαφαίνεται η πρόθεση των εμπλεκόμενων δημοτικών αρχών να «απομακρύνουν» και όχι να επιλύσουν το πρόβλημα, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην κείμενη νομοθεσία, γεγονός το οποίο πρόκειται να διερευνηθεί επίσης από τον Συνήγορο του Πολίτη (υπόθεση 20485/2008).

Ιδιαίτερος οξυμένη η παγίως κρίσιμη κατάσταση στον Ασπρόπυργο

Με το από 18.2.2008 έγγραφο της Αρχής προς τον Γ.Γ Γραμματέα Περιφέρειας Αττικής, τον Δήμαρχο Ασπρόπυργου και το Υπουργείο Εσωτερικών, ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε συνολικά τα μακροχρόνια προβλήματα της περιοχής οφειλόμενα στην αυθαίρετη εγκατάσταση τσιγγάνων και τη συστηματική παράλειψη των αρμόδιων αρχών να λάβουν πρόσφορα μέτρα. Στην οικεία παρέμβαση ο Συνήγορος του Πολίτη περιέλαβε συγκεκριμένες κατευθύνσεις σχετικά με τις ενέργειες στις οποίες πρέπει να προβεί η Διοίκηση προκειμένου, σταδιακά τουλάχιστον, να επέλθει κάποια αλλαγή στην αφόρητη ομολογουμένως κατάσταση που επικρατεί στην εν λόγω περιοχή. Μέχρι στιγμής ωστόσο, οι αποδέκτες του εγγράφου δεν έχουν ανταποκριθεί εγγράφως στον Συνήγορο του Πολίτη, ενώ παράλληλα δεν έχει σημειωθεί καμμία έμπρακτη εξέλιξη, γεγονός που διαιωνίζει τα ήδη υφιστάμενα προβλήματα και οξύνει περαιτέρω τις σχέσεις μεταξύ των διαβιούντων τσιγγάνων και των κατοίκων της περιοχής. Είναι γεγονός ότι οι συνθήκες διαβίωσης των τσιγγάνων στον Ασπρόπυργο και οι δραστηριότητες βιοπορισμού τους επηρεάζουν την ευρύτερη περιοχή, στην οποία έχουν εγκατασταθεί. Οι δυσμενείς επιπτώσεις στην υγεία των ιδίων των τσιγγάνων, αλλά και στη δημόσια υγεία και την ποιότητα ζωής του λοιπού πληθυσμού (υποθέσεις 10960/2008, 10962/2008, 10964/2008, 10966/2008, 10967/2008, 10971/2008, 11002/2008, 11004/2008, 11006/2008), είναι προφανείς. Επιπλέον, η ανοχή από τις δημόσιες αρχές δραστηριοτήτων βιοπορισμού των τσιγγάνων, όπως η καύση ελαστικών και απορριμμάτων και η επεξεργασία μετάλλων στους καταυλισμούς, επιβαρύνει περαιτέρω την ευρύτερη περιοχή (υποθέσεις 10961/2008, 10963/2008, 11003/2008). Συχνά δε περιστατικά κλοπών από επιχειρήσεις και ιδιοκτησίες επαγγελματιών που δραστηριοποιούνται στην περιοχή και αποδίδονται σε μέλη της κοινότητας των τσιγγάνων, δεν διερευνώνται επαρκώς από τις αρμόδιες αστυνομικές αρχές (υπόθεση 10968/2008, 13896/2007). Το γεγονός αυτό, μολονότι μεμονωμένο, τροφοδοτεί την εντύπωση περί γενικευμένης εγκληματικότητας των κοινοτήτων τσιγγάνων, η οποία ενισχύεται από την ανέλεγκτη χρήση και διακίνηση ναρκωτικών στους καταυλισμούς (υπόθεση 10969/2008). Στην εικόνα αυτή έχουν προσφάτως προστεθεί ανησυχητικές καταγγελίες της εταιρείας «Αττική Οδός ΑΕ» προς τον Συνήγορο του Πολίτη, σχετικά με διαρκώς αυξανόμενα περιστατικά κλοπών/καταστροφών παροχικών καλωδίων κατά μήκος της Αττικής οδού και της γραμμής του Προαστιακού σιδηροδρόμου, καθώς και δολιοφθορές στους σταθμούς ηλεκτροδότησης της Αττικής Οδού, οι οποίες αποδίδονται σε μέλη της κοινότητας των τσιγγάνων της περιοχής και θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή των ιδίων των ατόμων που επιχειρούν τις πράξεις αυτές, αλλά και όλων των χρηστών των προαναφερόμενων υπηρεσιών και δικτύων συγκοινωνιών. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η πρόκληση εντάσεων και οι οργανωμένες αντιδράσεις αγανάκτησης των περιοίκων (υποθέσεις 16048/2006, 15891/2007, 17489/2007, 18454/2007 και 18892/2007).

3.1.2. Εξελίξεις σε ζητήματα εγκατάστασης, μετεγκατάστασης και εν γένει συνθηκών διαβίωσης

Το θέμα της μετεγκατάστασης των τσιγγάνων της περιοχής Βοτανικού

Σε συνέχεια αλληπάλληλων παρεμβάσεων του Συνηγόρου του Πολίτη προς τους εμπλεκόμενους φορείς για το χρονίζον ζήτημα της μετεγκατάστασης των τσιγγάνων της περιοχής του Βοτανικού, ο Συνήγορος του Πολίτη έλαβε απάντηση της Γενικής Διεύθυνσης της Περιφέρειας Αττικής, στην οποία κοινοποιείται στη Αρχή το από 05.03.2008 πρακτικό συνεδρίασης της Επιτροπής του άρθρου 2 παρ. 1 της ΚΥΑ 23641/2003 σχετικά με το θέμα αυτό. Σύμφωνα με την ανωτέρω απόφαση, η Επιτροπή υποχρεώνει τον Δήμο Αθηναίων, εντός των διοικητικών ορίων του οποίου βρίσκεται ο εν λόγω καταυλισμός και ο οποίος δεν έχει μέχρι σήμερα υποδείξει κατάλληλο χώρο για τη μετεγκατάσταση, «να συντάξει μελέτη, η οποία αφού λάβει υπόψη της τις προδιαγραφές της σχετικής υπουργικής απόφασης καθώς και τις λοιπές υγειονομικές παραμέτρους, θα υποδείξει κατάλληλους χώρους προς τη επιτροπή για την μετεγκατάσταση των Ρομά» (υποθέσεις 13986/06 και 12036/07). Παρ' όλα αυτά, η μέχρι σήμερα αρνητική ή αδρανής στάση των εμπλεκόμενων φορέων δεν προοιωνίζεται σύντομη ή θετική έκβαση του όλου θέματος.

Μετεγκατάσταση τσιγγάνων στην περιοχή Αιτωλικού

Στην περιοχή Αιτωλικού Αιτωλοακαρνανίας βρίσκονται εγκατεστημένοι σε δύο καταυλισμούς (στην είσοδο της πόλης και στην περιοχή του σταδίου) τσιγγάνοι οι οποίοι διαβιών υπό άθλιες συνθήκες, γεγονός που πέραν των σοβαρών ζητημάτων αξιοπρεπούς διαβίωσης των ιδίων των δημιουργεί σοβαρά προβλήματα ρύπανσης και σχέσεων καλής γειννίας μεταξύ των τσιγγάνων και των λοιπών περιοίκων. Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ενημερωθεί για το επιχειρησιακό σχέδιο δράσης του Δήμου για την αντιμετώπιση του προβλήματος και την κοινωνική ένταξη των τσιγγάνων, το οποίο περιλαμβάνει δύο φάσεις υλοποίησης και συγκεκριμένα, την αγορά οικοπέδου για μετεγκατάσταση των σκηνιτών και την κατασκευή των απαραίτητων υποδομών και την άμεση βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των μονίμως εγκατεστημένων τσιγγάνων της περιοχής. Πάντως, η Αρχή δεν έχει λάβει καμμία πρόσφατη ενημέρωση για το στάδιο υλοποίησης του προαναφερόμενου σχεδίου δράσης (υποθέσεις 12807/2006 και 9901/2006).

Εξελίξεις σε καταυλισμούς στις περιοχές Κρανίδι και Ερμιόνη

Στις περιοχές Κρανίδι και Ερμιόνη φαίνεται να τίθεται εκ νέου το ζήτημα των συνθηκών διαβίωσης των τσιγγάνων της περιοχής. Σε παλαιότερη παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη προς τον Δήμαρχο Ερμιόνης σχετικά με την παράνομη εγκατάσταση των τσιγγάνων και τις απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης των μελών της κοινότητας, ο Δήμαρχος Ερμιόνης είχε αρνηθεί οποιαδήποτε παρέμβαση για επίλυση του προβλήματος. Πρόσφατα προστέθηκε νέα αναφορά, με την οποία καταγγέλλονται τα προβλήματα εγκατάστασης, διαβίωσης και εκπαίδευσης των τσιγγάνων που είναι εγκατεστημένοι στην περιοχή Πόρτο Χέλι, εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου Κρανιδίου. Ο Συνήγορος του Πολίτη θα συνεχίσει τις προσπάθειες, προκειμένου και στην περιοχή αυτή να δράσει η τοπική αυτοδιοίκηση για τη βελτίωση των συνθηκών

διαβίωσης και την εξάλειψη του αποκλεισμού του πληθυσμού των τσιγγάνων της Αργολίδος (υποθέσεις 20489/2008 και 13625/2005).

Ενδείξεις κινητικότητας για τη μετεγκατάσταση των τσιγγάνων της Καλαμάτας

Σε εξέλιξη επίσης, βρίσκεται η διαδικασία μετεγκατάστασης των τσιγγάνων της ευρύτερης περιοχής της Καλαμάτας σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο στην περιοχή Μπιρπίτα (υποθέσεις 19755/2005 και 12425/2006).

Αρνητική εξέλιξη για τη μετεγκατάσταση των τσιγγάνων Αργινίου

Στην περιοχή Βοϊδολίβαδο Αργινίου έχει σημειωθεί αρνητική τροπή στην υπόθεση απαλλοτρίωσης οικοπέδου στο οποίο έχουν εγκατασταθεί παράνομα τσιγγάνοι. Ο Δήμος Αργινίου σε σχετικό έγγραφό του ενημέρωσε τον Συνήγορο του Πολίτη ότι δεν θα προβεί στην απαλλοτρίωση με ιδίους πόρους, καθόσον η Δ/ση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων του Υπουργείου Εσωτερικών δεν ενέκρινε το αίτημα της δημοτικής αρχής για σχετική χρηματοδότηση. Ο Συνήγορος του Πολίτη προτίθεται να προβεί εκ νέου στις απαιτούμενες ενέργειες, προκειμένου να επανεκτιμηθούν τα δεδομένα και να αναζητηθεί άμεσα λύση, εμμένοντας παράλληλα στην αποστολή από την πλευρά της δημοτικής αρχής στοιχείων σχετικά με τον πληθυσμό των τσιγγάνων, το καθεστώς διαμονής τους, θέματα που αφορούν την ιατρική τους φροντίδα και, ειδικότερα, τη λειτουργία ιατροκοινωνικού κέντρου, την εκπαίδευση και γενικότερα τη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για τη διασφάλιση της κοινωνικής ειρήνης στην περιοχή (υποθέσεις 8410/2006 και 1970/2007).

Ενδείξεις θετικών εξελίξεων στην περιοχή της Ξάνθης

Στην περιοχή Δροσερό Ξάνθης εκκρεμεί η ένταξη του οικισμού στο σχέδιο πόλης που ενδεχομένως να οδηγήσει στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, στη δημιουργία αποτελεσματικών υποδομών, στη διευθέτηση ζητημάτων ιδιοκτησίας και κατασκευής οικιών, λειτουργίας σχολείων και παιδικών σταθμών καθώς και ιατροκοινωνικού κέντρου. Επίσης, θετική εξέλιξη έχει επέλθει στο ζήτημα της σύνδεσης του οικισμού με αστική συγκοινωνία, σε συνέχεια σχετικής παρέμβασης του Συνηγόρου του Πολίτη, η οποία προκάλεσε τη θετική ανταπόκριση της Νομαρχίας Ξάνθης. Η σύνδεση αυτή αναμένεται να διευκολύνει δραστικά τη μεταφορά τσιγγάνων μαθητών που φοιτούν σε σχολεία στην ευρύτερη περιοχή (υποθέσεις 16576/2008 και 4639/2007).

Σε στασιμότητα οι εξελίξεις στην Αλεξανδρούπολη

Στην περιοχή Άβαντος-Αλεξανδρούπολης, δεν έχει επέλθει σημαντική αλλαγή στις συνθήκες διαβίωσης, στο καθεστώς ιδιοκτησίας ιδιωτικής γης/κατοικιών και λειτουργίας σχολείων, παιδικών σταθμών και ιατροκοινωνικού κέντρου, καθόσον συνεχίζεται αλλά δεν έχει ολοκληρωθεί η ένταξη του οικισμού στο σχέδιο πόλης (υπόθεση 6174/2007).

3.1.3. Προστασία από βίαιη εκδίωξη-υποχρέωση μετεγκατάστασης αστέγων τσιγγάνων

Καταγγελίες βίαιων αποβολών στην Κω

Στον Συνήγορο του Πολίτη καταγγέλθηκε η παράνομη κατεδάφιση παραπηγμάτων τσιγγάνων σε καταυλισμό ευρισκόμενο στην είσοδο της πόλης της Κω, χωρίς προηγουμένως να έχει υποδειχθεί άλλος χώρος κατάλληλος για τη μετεγκατάστασή τους. Παράλληλα, καταγγέλθηκε η άρνηση της Δημοτικής Αρχής Κω να προσφέρει έστω και στοιχειώδη βοήθεια για την αντιμετώπιση των άμεσων βιοποριστικών αναγκών των τσιγγάνων, που περιήλθαν αιφνίδια στη δεινή αυτή θέση. Ο Συνήγορος του Πολίτη στη σχετική παρέμβασή του επισήμανε: α) την ανάγκη εξεύρεσης, το ταχύτερο δυνατόν, διαθεσίμων εκτάσεων για την εγκατάστασή τους, απευθυνόμενος σε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και επιδιώκοντας τη μεταξύ τους συνεργασία (Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου, αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου ΠΕΧΩΔΕ κλπ), β) την ανάγκη εντατικής και συντονισμένης συνεργασίας των αρμοδίων υπηρεσιών (Δήμος, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δωδεκανήσου) για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση άμεσων μέτρων για την εγκατάσταση προσωρινών υποδομών υγιεινής, την παροχή βασικών υπηρεσιών υγείας, μέχρι να πραγματοποιηθεί η οριστική μετεγκατάσταση του πληθυσμού του καταυλισμού. Αξιζει να σημειωθεί, ότι ο πληθυσμός αυτός έχει διασπαρεί σε διάφορα σημεία εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου Κω και άλλων όμορων Δήμων, γ) την υποχρέωση των τσιγγάνων της περιοχής να περιορίσουν οχληρές δραστηριότητες που διαταράσσουν την κοινωνική ειρήνη και δ) την ανάγκη να ληφθούν σοβαρά υπ' όψιν κατά τον προσδιορισμό των κριτηρίων καταλληλότητας του χώρου μετεγκατάστασης τα χαρακτηριστικά του είδους της βιοποριστικής δραστηριότητας των μελών της συγκεκριμένης ομάδας τσιγγάνων. Στο πλαίσιο αυτό, η όποια λύση προκριθεί θα διαθέτει σοβαρές πιθανότητες βιωσιμότητας, κινητοποιώντας το αίσθημα υπευθυνότητας και συμμετοχής των ιδίων των τσιγγάνων στις αποφάσεις που τους αφορούν άμεσα. Έκτοτε, μολονότι είχε αναγγελθεί από τον Γ.Γ. Περιφέρειας σχέδιο δράσης για την μετεγκατάσταση των τσιγγάνων προκειμένου «να δοθεί οριστική λύση στο ζήτημα της στέγασης των τσιγγάνων της Κω» δεν έχει υπάρξει καμία πρόοδος. Αντιθέτως, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπιστώνει όχι μόνον την έλλειψη προόδου στο ζήτημα αυτό, αλλά και τις συνεχιζόμενες παρενοχλήσεις και απειλές που δέχονται τα μέλη της κοινότητας των τσιγγάνων, προκειμένου να απομακρυνθούν από την περιοχή, μολονότι η πλειονότητα αυτών είναι δημότες Κω. Ο Συνήγορος του Πολίτη συνεχίζει τις προσπάθειες του να βρεθεί αποδεκτή, δίκαιη και σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία λύση του προβλήματος (υπόθεση 1464/2008)

Προστασία αστέγων τσιγγάνων εξ αιτίας πυρκαγιάς

Στον Συνήγορο του Πολίτη προσέφυγε μη κυβερνητική οργάνωση, ως νόμιμος εκπρόσωπος πυρόπληκτης οικογένειας του καταυλισμού τσιγγάνων που βρίσκεται στην τοποθεσία Κρανιά του Δήμου Αργοστολίου Κεφαλληνίας. Η αναφορά εστίαζε σε ζητήματα νομιμότητας των πράξεων των εμπλεκόμενων δημοσίων υπηρεσιών που αφορούν την προσωρινή παροχή στέγης και την παροχή υπηρεσιών στην εν λόγω οικογένεια κατά την προσωρινή εγκατάστασή της στην παραχωρηθείσα από τις αρμόδιες υπηρεσίες οικία. Από τη διενέργεια της έρευνας προέκυψαν διάφορα επί μέρους ζητήματα χρίζοντα περαιτέρω διερεύνησης και συγκεκριμένα: α) η ανάγκη παροχής άμεσης βοήθειας στην πυρόπληκτη οικογένεια και συγκεκριμένα, η

υδροδότηση και ηλεκτροδότηση της κατοικίας της, β) ο έλεγχος τήρησης των δεσμεύσεων που είχαν αναλάβει οι εμπλεκόμενες δημόσιες υπηρεσίες για την άμεση παροχή των υπηρεσιών αυτών (Δήμος Αργοστολίου, Νομαρχία Κεφαλληνίας, Κ.Ε.Δ., Κτηματική Υπηρεσία Κεφαλληνίας, ΔΕΗ Αργοστολίου, Δ/νση Πολεοδομίας της ΝΑ Κεφαλληνίας-Ιθάκης, κτλ.), γ) οι εν γένει συνθήκες διαβίωσης, υγείας και υγιεινής των κατοίκων του καταυλισμού, δ) η λειτουργία των σφαγείων στην ίδια περιοχή και τα ζητήματα νομιμότητας και διασφάλισης των όρων υγιεινής. Ως προς τα ζητήματα αυτά, ο Συνήγορος του Πολίτη απεύθυνε σχετικό έγγραφο προς όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες. Από απάντηση που έλαβε από τη Δ/νση Κοινωνικής Πρόνοιας, έγιναν προς τις αρμόδιες υπηρεσίες οι απαραίτητες συστάσεις και παράλληλα, προέκυψε επιπλέον ζήτημα παροχής άμεσης προστασίας σε δύο νεαρούς, άπορους τσιγγάνους του καταυλισμού Κρασιά που αντιμετωπίζουν σοβαρές αναπηρίες, καθόσον η επί μακρόν διεξαχθείσα προσπάθεια να μεταφερθούν τα άτομα αυτά σε ειδικό ίδρυμα προστασίας δεν έχει μέχρι σήμερα επιφέρει θετικό αποτέλεσμα. Ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολουθεί να ερευνά το ζήτημα των εν γένει συνθηκών διαβίωσης στον καταυλισμό Κρασιά, το θέμα της μετεγκατάστασης, καθώς και τη διευθέτηση του προβλήματος που αντιμετωπίζουν οι δύο νεαροί τσιγγάνοι, το οποίο ανέκυψε παρεμπιπτόντως. Ως προς το αρχικώς τεθέν πρόβλημα της πυρόπληκτης οικογένειας, το ζήτημα φαίνεται να οδεύει προς ικανοποιητική λύση, καθόσον στην οικογένεια έχει ήδη εγκριθεί η χορήγηση στεγαστικού δάνειου από τη Δ/νση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων του Υπουργείου Εσωτερικών. Παράλληλα, η οικογένεια αναζητεί κατάλληλη κατοικία για αγορά διαμένοντας προσωρινά στην ανασκευασμένη από το Δήμο Αργοστολίου οικία του καταυλισμού, η οποία καταστράφηκε από την πυρκαγιά (υπόθεση 5730/2008).

3.2. ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ

3.2.1. Εκπαίδευση στελεχών του Συνηγόρου του Πολίτη και προσφορά εκπαίδευσης

Κατά το 2008 συνεχίστηκε η εντατική συνεργασία και ανταλλαγή τεχνογνωσίας του Συνηγόρου του Πολίτη με άλλους φορείς, εντός και εκτός της Ελλάδας, που δραστηριοποιούνται σε θέματα εφαρμογής και προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Παράλληλα, αξιοποιώντας τη γνώση και την εμπειρία του, ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε σε σειρά επιμορφωτικών σεμιναρίων που στόχο είχαν την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σε θέματα καταπολέμησης των διακρίσεων στον χώρο της εργασίας.

3.2.2. Συμμετοχή σε εθνικά και διεθνή δίκτυα για την καταπολέμηση των διακρίσεων

Το 2008 αποτελεί το τέταρτο έτος ενεργού συμμετοχής του Συνηγόρου του Πολίτη στο ευρωπαϊκό Δίκτυο Equinet, ένα δίκτυο οριζόντιας σύνδεσης και συντονισμού των επίσημων φορέων για την υλοποίηση των κοινοτικών Οδηγιών κατά των διακρίσεων στις χώρες της ΕΕ και στις υπό ένταξη χώρες. Ειδικότερα, η Αρχή διαθέτει ενισχυμένο ρόλο στη δεύτερη τράπεζα του Δικτύου, η οποία ασχολείται με την ανταλλαγή πληροφοριών για τα μέσα και τις στρατηγικές δράσης που χρησιμοποιούν

οι φορείς εφαρμογής των Οδηγιών για την αποτελεσματικότερη και συνολικότερη άσκηση των αρμοδιοτήτων τους πέραν των ατομικών υποθέσεων. Η αρχή ανέλαβε ενεργό ρόλο στο Δικτύο, με στόχο την εξεύρεση δυναμικότερων τρόπων παρέμβασης στο πλαίσιο επίλυσης ατομικών περιπτώσεων που αφορούν καταγγελίες για παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και στοχεύουν στην αποτελεσματικότερη κάλυψη τυχόν νομοθετικών κενών. Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκεται η διαρκής ανταλλαγή δεδομένων σχετικά με υποθέσεις και καλές πρακτικές χειρισμού τους μέσω ηλεκτρονικά διακινούμενων ερωτηματολογίων και τακτικών συναντήσεων.

Επιπλέον, ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετέχει στην Εθνική Ομάδα Εργασίας του προγράμματος «Για τη διαφορετικότητα/κατά των διακρίσεων», η οποία συστάθηκε το 2005 και αποτελεί πρωτοβουλία της Γενικής Διεύθυνσης Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ίσων Ευκαιριών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το πρόγραμμα αποσκοπεί στον συντονισμό των δράσεων των εθνικών φορέων, στους οποίους έχει ανατεθεί η εποπτεία και η προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού, ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στην ενθάρρυνση οργανώσεων που εκπροσωπούν ευπαθείς ομάδες που υφίστανται διακρίσεις να δραστηριοποιηθούν ενεργώς στο πεδίο της ενημέρωσης για τις εξελίξεις που έχουν επέλθει στο νομοθετικό πλαίσιο κατά των διακρίσεων και της ανάδειξης καλών πρακτικών εφαρμογής.

Κατά το 2008 ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε και:

- στην ετήσια σύνοδο του δικτύου Equinet για τις διακρίσεις, η οποία διοργανώθηκε τον Οκτώβριο στις Βρυξέλλες
- στην ετήσια συνάντηση της ομάδας εργασίας του Equinet, συγκεκριμένα του Working Group 2 “Strategic Enforcement” στις Βρυξέλλες με θέμα τον σχεδιασμό των τελικών δράσεων του έτους 2008 και την εκπόνηση μελέτης για την εξωδικαστική επίλυση διαφορών που αφορούν διακρίσεις εντός του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας
- σε εκπαιδευτικό σεμινάριο του Equinet στη Ρώμη με θέμα "How do we understand Multiple Discrimination and how can we work to tackle it"
- σε εκπαιδευτικό σεμινάριο του Equinet στη Σόφια με θέμα: "Solving equal treatment cases - a comparative law approach"
- σε συνέδριο στο πλαίσιο του προγράμματος «EQUAL» με θέμα «Η διαφορετικότητα στην Εργασία και την Κοινωνία-Επενδύοντας στο Μέλλον», με εισήγηση σχετική με τον ρόλο του Συνηγόρου του Πολίτη ως φορέα προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης
- σε διεθνή έρευνα του Δανού Συνηγόρου του Πολίτη για τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού

4. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η τριετής εφαρμογή του νέου πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης επιτρέπει την εξαγωγή παρατηρήσεων και προτάσεων που έχουν ως στόχο την αντιμετώπιση θεσμικών προκλήσεων, καθώς και την αποσαφήνιση διατάξεων του κανονιστικού πλαισίου.

Το ενδεχόμενο περιορισμού της εξαίρεσης της ιθαγένειας υπηκόων τρίτων χωρών

Με βάση την εμπειρία αυτή κρίνεται αναγκαία η υπαγωγή στο πεδίο προστασίας της Οδηγίας, όπως αυτή ενσωματώθηκε με τον ν.3304/2005, και των υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι διαμένουν μακροχρόνια στην Ελλάδα. Αξίζει εν προκειμένω να επισημανθεί ότι η εξαίρεση της ιθαγένειας, όπως εισάγεται με τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 2 του ν.3304/2005, καθιστά θεμιτή κατ' αρχήν τη διάκριση λόγω ιθαγένειας, επιφυλάσσοντας παράλληλα στα εθνικά κράτη την ευχέρεια να διαμορφώνουν αυτοβούλως το καθεστώς νόμιμης εισόδου και παραμονής των αλλοδαπών υπηκόων τρίτων χωρών. Η κοινοτική Οδηγία 2003/109/ΕΚ της 25^{ης} Νοεμβρίου 2003 για τους επί μακρόν διαμένοντες αλλοδαπούς, όπως ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με το π.δ.150/2006, επιφυλάσσει αυξημένη προστασία σε αυτή την κατηγορία αλλοδαπών υπηκόων. Ειδικότερα, στο άρθρο 12 παρ. 1 του π.δ. προβλέπεται ότι ο επί μακρόν διαμένων απολαύει ίσης μεταχείρισης με τους αλλοδαπούς σε συγκεκριμένα πεδία που αφορούν κατ' αρχήν: α) Την πρόσβαση στη μισθωτή ή μη μισθωτή δραστηριότητα, με εξαίρεση την άσκηση δημόσιας εξουσίας, β) την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση περιλαμβανομένων και των υποτροφιών σπουδών γ) την αναγνώριση επαγγελματικών διπλωμάτων, πιστοποιητικών και λοιπών τίτλων δ) την κοινωνική ασφάλεια και τα βασικά πλεονεκτήματα της κοινωνικής αρωγής και προστασίας ε) τις φορολογικές διευκολύνσεις ζ) την πρόσβαση και παροχή αγαθών και υπηρεσιών που βρίσκονται στη διάθεση του κοινού, συμπεριλαμβανομένης και της πρόσβασης σε διαδικασίες για την απόκτηση στέγης η) την ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι υπό την επιφύλαξη των διατάξεων περί δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Οι ειδικοί περιορισμοί που τίθενται στο ως άνω άρθρο αφορούν: α) την πρόσβαση στη μισθωτή και μη μισθωτή εργασία που επιφυλάσσεται από την κείμενη νομοθεσία αποκλειστικά σε έλληνες πολίτες ή πολίτες της ΕΕ ή του ΕΟΧ β) την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση υπό την προϋπόθεση πιστοποίησης της απαιτούμενης γλωσσικής επάρκειας και γ) την είσοδο στην τριτοβάθμια εκπαίδευση εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις της κείμενης νομοθεσίας. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι στους επί μακρόν διαμένοντες αλλοδαπούς υπηκόους παρέχεται εκ του νόμου και σε συνέχεια σχετικής κοινοτικής οδηγίας αυξημένη προστασία και δικαιώματα σε πεδία που σε μεγάλο βαθμό καλύπτονται από το πεδίο των Οδηγιών 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου της 29^{ης} Ιουνίου 2000 και 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Νοεμβρίου 2000. Οι προβλέψεις αυτές καθίστανται ωστόσο εν τοις πράγμασι ανενεργές, στον βαθμό που η διοίκηση εμφανίζεται απρόθυμη να τις υιοθετήσει, με το επιχείρημα ότι στην κείμενη νομοθεσία προβλέπεται διαφορετική ρύθμιση. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του ΙΚΥ που δεν έχει ακόμη τροποποιήσει τον κανονισμό χορήγησης υποτροφιών προκειμένου να παρέχεται δικαίωμα και στους επί μακρόν διαμένοντες αλλοδαπούς υπηκόους να λαμβάνουν υποτροφίες, όπως προβλέπεται στο π.δ.150/2006 (βλ. ανωτέρω 2.1.1). Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ζητήσει την επέκταση των δικαιωμάτων που προβλέπονται για τους επί μακρόν διαμένοντες και για τους μακροχρόνια διαμένοντες αλλοδαπούς, κατόχους αδειών παραμονής αόριστης διάρκειας, θεωρεί δε ότι η υπαγωγή της κατηγορίας των αλλοδαπών αυτών στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του ν.3304/2005, τουλάχιστον στα πεδία που επικαλύπτεται η παρεχόμενη προστασία από το π.δ.150/2006. Το γεγονός αυτό αναμένεται να ενδυναμώσει καθοριστικά το καθεστώς προστασίας των δικαιωμάτων τους και να διασφαλίσει με αποτελεσματικό τρόπο την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Νομολογιακή εξέλιξη προς την κατεύθυνση διεύρυνσης της έννοιας των διακρίσεων και των φορέων του δικαιώματος

Εν προκειμένω αξίζει ιδιαίτερα να μνημονευθεί η διεύρυνση της έννοιας των διακρίσεων και των φορέων του δικαιώματος ίσης μεταχείρισης στο πλαίσιο προστασίας της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Νοεμβρίου 2000, σε συνέχεια της απόφασης του ΔΕΚ 303/06 της 8^{ης} Ιουλίου 2008, με την οποία κρίθηκε ότι υπάλληλος η οποία έχει υποστεί διάκριση στην εργασία της λόγω των ειδικών αναγκών του τέκνου της, υπάγεται στο πεδίο προστασίας της Οδηγίας, ακόμη και εάν οι λόγοι διάκρισης δεν συντρέχουν στο πρόσωπό της. Ειδικότερα, σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης διαπιστώθηκε ότι: «από τις διατάξεις της οδηγίας δεν προκύπτει ότι η αρχή της ίσης μεταχείρισης, την οποία σκοπεύει να διασφαλίσει, περιορίζεται μόνο στα πρόσωπα που έχουν καθ'εαυτά ειδικές ανάγκες υπό την έννοια της οδηγίας αυτής. Αντιθέτως, όσον αφορά την εργασία και την απασχόληση, η οδηγία σκοπεύει να καταπολεμήσει όλες τις μορφές διακρίσεων λόγω ειδικών αναγκών. Συγκεκριμένα, η αρχή της ίσης μεταχείρισης που θεσπίζει η εν λόγω οδηγία στον τομέα αυτό δεν έχει εφαρμογή σε μια συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων, αλλά εφαρμόζεται σε σχέση με τους λόγους του άρθρου 1. Η ερμηνεία αυτή ενισχύεται από τη διατύπωση του άρθρου 13 ΕΚ, που αποτελεί τη νομική βάση της οδηγίας 2000/78 και απονέμει στην Κοινότητα την αρμοδιότητα να λαμβάνει τα μέτρα που είναι αναγκαία για την καταπολέμηση κάθε διάκρισης λόγω, μεταξύ άλλων, ειδικών αναγκών». Επιπρόσθετα κρίθηκε ότι: «...οι σκοποί καθώς και η πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας 2000/78, υπονομεύονται αν ένας υπάλληλος που βρίσκεται σε κατάσταση όπως αυτή της προσφεύγουσας της κύριας δίκης δεν μπορεί να στηριχθεί στην απαγόρευση της άμεσης διάκρισης του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής όταν αποδεικνύεται ότι τον αντιμετωπίζουν κατά λιγότερο ευνοϊκό τρόπο απ' ό,τι αντιμετωπίζουν, αντιμετώπισαν ή θα αντιμετώπιζαν άλλον υπάλληλο, λόγω των ειδικών αναγκών του τέκνου του, και μάλιστα όταν ο υπάλληλος αυτός δεν είναι άτομο με ειδικές ανάγκες». Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι εφόσον στοιχειοθετείται διάκριση στην απασχόληση ή την εργασία λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, έχει εφαρμογή το ειδικό πλαίσιο προστασίας των Οδηγιών 2000/43/ΕΚ του Συμβουλίου της 29^{ης} Ιουλίου 2000 και 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Νοεμβρίου 2000, ακόμη και εάν οι λόγοι διάκρισης που διαπιστώνονται δεν συντρέχουν στο πρόσωπο του ιδίου του εργαζόμενου, αλλά αφορούν τους οικείους του.

Το περιορισμένο πεδίο εφαρμογής του ν.3304/2005

Τέλος είναι αναγκαίο να υπογραμμισθεί ο περιορισμένος χαρακτήρας της ρυθμιστικής εμβέλειας των διατάξεων του Ν. 3304/2005 σε σχέση με την ένταση και έκταση του φαινομένου των διακρίσεων για τους εκεί αναφερομένους λόγους, στο πεδίο του δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα, όπου εξαντλείται η ελεγκτική αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη. Πιο συγκεκριμένα, όπως επισημάνθηκε παραπάνω, ο μεγαλύτερος αριθμός περιπτώσεων αθέμιτης διάκρισης που περιέρχονται σε γνώση της Αρχής, κατόπιν αναφοράς ή αυτεπαγγέλτως, εκφεύγουν του περιορισμένου πεδίου εφαρμογής του Ν. 3304/2005, είτε επειδή αφορούν κλαδικούς τομείς της δράσης της δημόσιας διοίκησης άλλους από την απασχόληση και τους συναρτώμενους με αυτήν τομείς της κοινωνικής προστασίας, την εκπαίδευση και κατάρτιση, είτε επειδή ανάγονται στη κυριαρχική και όχι στη

παροχική διοίκηση. Η κανονιστική συνάφεια των γενικών διατάξεων του εν λόγω νόμου (αλλά και των οικείων διατάξεων των σχετικών Οδηγιών που ο νόμος αυτός μεταφέρει στην ελληνική έννομη τάξη) με άλλους θεμελιώδεις κανόνες του εθνικού μας δικαίου, ιδίως δε με την αρχή της ισότητας που εξαγγέλλει το άρθρο 4 του Συντάγματος, επιτρέπει κατ' αρχήν την αξιοποίησή τους για την εξειδίκευση και προώθηση της ίσης μεταχείρισης και σε άλλα πεδία πέραν των περιοριστικά αναφερομένων στο συγκεκριμένο νομοθέτημα. Η ευχέρεια δε αυτή αφορά κατ' εξοχήν την αναλογική εφαρμογή των εννοιών της άμεσης και έμμεσης διάκρισης. Ο αναλογικός χαρακτήρας της εφαρμογής ωστόσο αποτρέπει την επέκταση της χρήσης του νέου κανόνα κατανομής του βάρους της απόδειξης χωρίς σχετική ρητή νομοθετική ρύθμιση. Το έλλειμμα ρυθμιστικού εύρους του Ν. 3304/2005 σε συνδυασμό με τη διαπίστωση ότι πολλές μορφές διάκρισης για τους εκεί αναφερομένους λόγους διαθέτουν στη χώρα μας δομικό χαρακτήρα, ώστε η αποτελεσματική αντιμετώπισή τους να απαιτεί τη συνδυαστική παρέμβαση σε περισσότερους τομείς και κλάδους της διοικητικής δράσης, που εκφεύγουν των διατάξεων του νόμου αυτού, αναδεικνύουν πλέον ως αναγκαία τη δραστική νομοθετική επέκταση του πεδίου εφαρμογής του πέραν της απασχόλησης, της στενά νοούμενης κοινωνικής προστασίας, της εκπαίδευσης/κατάρτισης και των υπηρεσιών. Τη δυνατότητα άλλωστε αυτή ρητά μερίμνησε να παράσχει ο κοινοτικός νομοθέτης στα εθνικά νομοθετικά όργανα.